

Evropski puls

Elektronski mjesecnik za evropske integracije | broj 126/127/128/129 | mart/april/maj/jun 2016.

TEMA BROJA

Četiri godine pregovora sa EU dobre samo na papiru?

Intervju

Tim Judah,
novinar *Economist-a*

Region

Tri miliona eura za nova radna mjesta na zapadnom Balkanu

Izdavač:
Centar za građansko obrazovanje (CGO)

EIC Bilten - Evropski puls - je elektronski časopis koji izlazi uz podršku fondacije Friedrich Ebert od 2005. Izdaje ga Centar za građansko obrazovanje (CGO). Zaveden je u Ministarstvu kulture pod rednim brojem 578.

v.d. Glavni i odgovorni urednik:
mr Damir Nikočević

Uređivački kolegijum:
Vladan Žugić, dr Vera Šćepanović, Daliborka Uljarević, Svetlana Pešić, Ana Nenezić,
mr Vladimir Vučković

Prevod i lektura:
Centar za građansko obrazovanje (CGO)

Prelom i ilustracije:
Dragana Koprivica

Producija:
Centar za građansko obrazovanje (CGO)

Adresa redakcije:
Njegoševa 36/I
Tel/fax: +382 20 665 112, 665 327,
ep@cgo-cce.org, info@cgo-cce.org

Evropski puls možete preuzeti na sajtu www.cgo-cce.org ili se pretplatiti za direktnu mjesечnu elektronsku dostavu putem maila ep@cgo-cce.org

Sadržaj publikacije je isključiva odgovornost Centra za građansko obrazovanje (CGO).

mr Damir Nikočević

VELIKA VLADA I VELIKA OČEKIVANJA

I bi Vlada. Kao u dobro režiranom trileru sa dinamičnim peripetijama tako su crnogorski građani i građanke dobili Vladu izbornog povjerenja. Predugи pregovori praćeni i neprijatnim scenama koje su trasirali Crnu Goru na regionalne naslovnice, rezultirali su ulaskom dijela opozicije u Vladu.

Sa opozicionom postavom u Vladi, došla su i nova, a moglo bi se reći i velika očekivanja. Očekuju se, i pored kratkog vremena, konkretni primjeri i dokazi zloupotreba državnih resursa. Većina se u novoj ulozi još traži, ali vremena za snalaženje nema. I dok proces potrage za spanosnim blagom traje, javnost svjedoči opstrukcijama višedecenijskih vinovnika vladajućeg sistema. Zavod za zapošljavanje je konkretan primjer, ali ne i jedini. Sistem koji je postao način života je teško mijenjati preko noći, naročito u kratkom periodu od par mjeseci i naročito u periodu kada on najbolje funkcioniše u interesu onih koji su ga godinama stvarali.

Pojedine procese najbolje prate hroničari sa strane. Evropa je za sada uredno bilježila naše uspjehe, ali što je još važnije naše neuspjehe da se izborimo sa sopstvenim lošim navikama. Ostaje da se vidi koliki će biti doprinos novih članova Vlade, i drugih predstavnika opozicije po tzv. «dubini», raskidu sa tim praksama i uspostavljanju drugačije političke kulture i evropskih standarda. Za sada je utisak da sve funkcioniše na, sindikalno rečeno, minimumu procesa rada. A raspisivanjem izbora Vlada ulazi u tehnički mandat. U otkaznom roku se ne razmišљa o onom što je bilo, već o onom što će biti, a brzina djelovanja aktera će, svakako, pokazati i kako će ko izaći iz i dalje tekućeg trilera koji intrigira domaću javnost.

Damir Nikočević

Sprovedite novo izborno zakonodavstvo da bi rezultati bili kredibilni

Piše: Johannes Hahn

U junu ćemo obilježiti četvrtu godišnjicu od početka pregovora o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji. U međuvremenu smo otvorili dvadeset dva i preliminarno zatvorili dva pregovaračka poglavlja.

U posljednjih par godina smo vidjeli i prve korake u postizanju trajnih reformi u oblasti vladavine prava, koja je u samom srcu procesa pristupanja, kroz usvajanje odgovarajućeg zakonodavstva i uspostavljanje neophodnih institucija. Kako je Komisija već navela u novembarskom izvještaju, međutim - i kao što je Evropski parlament već naglasio u svojoj Rezoluciji - to nije dovoljno.

Naša procjena je, nažalost, da je stvaran napredak na terenu u oblasti vladavine prava još uvijek ograničen, između ostalog i u pogledu uspostavljanja mjerljivih rezultata u borbi protiv korupcije i organizovanog kriminala. Tu smo poruku i poslali Crnoj Gori na sastanku o vladavini prava početkom marta.

Kada sam se prošlog mjeseca sreo sa premijerom **Đukanovićem**, čestitao sam mu na pozivu koji je Crna Gora dobila za ulazak u NATO, ali sam i naglasio da uprkos dosadašnjem napretku sada ulazimo u odlučujuću fazu, posebno u pogledu pregovora o pristupanju i vladavine prava. Crna Gora mora da pokaže ubjedljivi napredak u poglavljima 23 i 24. Moramo da vidimo konkretne rezultate sprovođenja reformi.

To nije važno samo za pregovore o pristupanju: pravna sigurnost, funkcionalan i nezavisan pravosudni sistem, transparentna uprava i zaštita osnovnih prava, poput prava na svojinu, su

Crna Gora ove godine planira da održi lokalne i parlamentarne izbore. Da bi ovi izbori bili kredibilni, neophodno je u potpunosti sprovesti novo izborno zakonodavstvo. Na crnogorskim političkim liderima je da osiguraju da tako i bude.

Naša procjena je, nažalost, da je stvaran napredak na terenu u oblasti vladavine prava još uvijek ograničen, između ostalog i u pogledu uspostavljanja mjerljivih rezultata u borbi protiv korupcije i organizovanog kriminala.

neophodni ne samo za ispunjavanje evropskih kriterijuma o vladavini prava, već i za privlačenje investicija, unaprijeđenje konkurentnosti i podsticanja rasta i otvaranja novih radnih mjesta.

Na povećanju konkurenčnosti Crne Gore saradujemo i kroz ekonomski dijalog, gdje je naglasak na sektorskim reformama, uključujući obrazovanje, tržiste rada, infrastrukturu, i poslovno okruženje. U ostalim poglavljima smo, takođe, dali Crnoj Gori smjernice o tome što bi trebalo još uraditi, kroz definisanje konkretnih srednjoročnih ciljeva za svaku oblast. Neki od njih će predstavljati ozbiljan izazov za zemlju, posebno kada se radi o evropskom zakonodavstvu u oblasti politike konkurencije, životne sredine i klimatskih promjena.

Na kraju bih se osvrnuo na političku situaciju u Crnoj Gori. Politički dijalog započet u decembru je 19. februara prekinut a da nije postignut sporazum. Čak i ako dogovor među političkim liderima o uspostavljanju "vlade izbornog povjerenja" ne uspije, međutim, ključno je nastaviti sa dijalogom u Skupštini. Crna Gora ove godine planira da održi lokalne i parlamentarne izbore. Da bi ovi izbori bili kredibilni, neophodno je u potpunosti sprovesti novo izborno zakonodavstvo. Na crnogorskim političkim liderima je da osiguraju da tako i bude.

Izvodi iz govora Evropskog komesara za proširenje u Evropskom parlamentu prije glasanja o Rezoluciji Evropskog parlamenta o napretku Crne Gore u 2015.

- 5. mart** **93 miliona eura u okviru Trilateralnog programa** / Crnoj Gori, Italiji i Albaniji, za projekte u okviru Trilateralnog programa, na raspolaganju će biti nova 93 miliona eura iz evropskih fondova. Ovaj program ima za cilj unaprijeđenje strateške prekogranične saradnje za pametan i održiv razvoj, te povezivanje regionalnih i lokalnih aktera iz tri države u cilju razmjene znanja i iskustava.
- 10. mart** **Evropski parlament usvojio rezoluciju o Crnoj Gori** / EP je usvojio rezoluciju pripremljenu od strane izvjestioca za Crnu Goru, Čarlsa Tanoka, kojom se pozdravlja napredak Crne Gore ka članstvu u Evropskoj uniji i dobijanje poziva za članstvo u NATO, ali i iskazuje duboka zabrinutost zbog polarizacije političke klime i bojkota parlamenta od strane dijela opozicije.
- 10. mart** **Održan šesti sastanak Pododbora za pravdu, slobodu i bezbjednost** / U Podgorici je 9. i 10. marta održan šesti sastanak Pododbora za pravdu, slobodu i bezbjednost između Crne Gore i EK. Sastanak su otvorili državni sekretar za evropske integracije i glavni pregovarač ambasador **Aleksandar Andrija Pejović** i šef Odjeljenja za Crnu Goru u Generalnom direktoratu EK za proširenje **Dirk Lange**.
- 15. mart** **Nastavljeni pregovori DPS-a i dijela opozicije** / Demokratska partija socijalista (DPS) dostavila je dijelu opozicije najnoviju verziju svog prijedloga sporazuma o uslovima za održavanje fer i demokratskih izbora, sa modifikovanim prijedlozima za pet od sedam spornih pitanja, na koji treba da se izjasne predstavnici Demosa, Građanskog pokreta URA i Socijaldemokratske partije.
- 23. mart** **Drobnič: Političkim dijalogom biće donijeta kompromisna odluka** / Šef delegacije EU u Crnoj Gori, **Mitja Drobnič**, rekao je da je ubijeden da će u političkom dijalogu biti donijeta kompromisna odluka i da će pitanje datuma izbora u Tivtu biti riješeno u okviru političkog procesa. On je rekao da evropske institucije pozdravljaju parlamentarni dijalog i da se nadaju da će taj proces uskoro donijeti rezultate dogovorom političkih partija. Parlamentarni dijalog će, kako je naveo, biti jako značajan ako nakon izbora Crna Gora dobije stabilni parlament koji će moći da donosi potrebne odluke.
- 25. mart** **Usvojen petogodišnji program saradnje Crne Gore sa UN** / Integrисани program saradnje Crne Gore i sistema UN za period 2017-2021. usvojen je na sastanku Nadzornog komiteta za praćenje implementacije tog programa. Iz MVPEI saopšteno da je Program usaglašen sa nacionalnim prioritetima i strateškim opredjeljenjem Vlade Crne Gore ka članstvu u EU i da se sastoji od četiri rezultatske oblasti - demokratsko upravljanje, održivost životne sredine, socijalna inkluzija i ekonomsko upravljanje.
- 29. mart** **Đukanović se sastao sa najvišim zvaničnicima EU** / Predsjednik Vlade Crne Gore Milo Đukanović sastao se u Briselu sa predsjednikom Evropskog savjeta Donaldom Tuskom i EK **Žan-Klodom Junkerom**, kao i sa visokom predstavnicom Evropske unije i potpredsjednikom EK **Federikom Mogherini**. Sastanci su održani u cilju razmjene mišljenja o aktuelnim procesima u Crnoj Gori i dinamici pristupnih pregovora, kao i kretanjima u regionu.
- 30. mart** **Sastanak Komisije za granicu Crne Gore sa ekspertima predsjednice Kosova** / U cilju sagledavanje toka pregovaračkog procesa razgraničenja između Kosova i Crne Gore održan je sastanak u Ministarstvu unutrašnjih poslova Crne Gore. Crna Gora i Kosovo, prošle godine, su u Beču potpisale Sporazum o razgraničenju, nakon čega su ga potvrstile obje vlade i proslijedile parlamentima. Kosovska opozicija mjesecima traži poništenje tog sporazuma.

- 1. april** **Igor Lukšić kandidat za generalnog sekretara UN-a** / Potpredsjednik Vlade i ministar vanjskih poslova i evropskih integracija Crne Gore **Igor Lukšić** podnio je ostavku na mesta koja je obavljao u Vladi Crne Gore, kako bi se posvetio kandidaturi za generalnog sekretara UN. Njega je Vlada Crne Gore 28. decembra prošle godine kandidovala za mjesto generalnog sekretara UN-a.
- 6. april** **Proces pristupanja u EU Crnu Goru je do sada koštao 1.5 milijardi dolara** / Drobnič je na sastanku sa grupom evropskih novinara u Podgorici rekao da je put Crne Gore do ulaska u EU još uvijek dug, ali da napretka ima. Istakao je i da proces pristupanja košta i do sada je u Crna Gora uložila 1.5 milijardi eura da bi zadovoljila kriterijume, kao i da iz IPA fondova dolazi svega 10 odsto troškova dok ostatak dolazi iz države.
- 16. april** **Održan sastanak predsjednika parlamenta Jadransko-jonske inicijative** / Predsjednik Skupštine Crne Gore, **Ranko Krivokapić** učestvovao je na sastanku predsjednika parlamenta Jadransko jonske inicijative. Oni su, u zajedničkoj izjavi, pozvali EU da, sa međunarodnom zajednicom, mora raditi na uklanjanju uzroka migracije, posebno završetka sukoba, jačanju institucija u zemljama u tranziciji i uklanjanju uzroka siromaštva.
- 15. mart** **Nastavljeni pregovori DPS-a i dijela opozicije** / Demokratska partija socijalista (DPS) dostavila je dijelu opozicije najnoviju verziju svog prijedloga sporazuma o uslovima za održavanje fer i demokratskih izbora, sa modifikovanim prijedlozima za pet od sedam spornih pitanja, na koji treba da se izjasne predstavnici Demosa, Građanskog pokreta URA i Socijaldemokratske partije.
- 18. april** **Crna Gora stekla je pravo učešća u Programu EaSI potisivanjem Sporazuma sa EU** / Crna Gora, kao kandidat za članstvo u EU, ima pravo učešća u Programu EU za zapošljavanje i socijalne inovacije (EaSI), u okviru kojeg je opredijeljeno 920 miliona eura za inovativne mjere socijalne politike i promovisanje mobilnosti radne snage. Program je proširio opseg svog dosadašnjeg djelovanja i sada je sačinjen od tri komponente – Program za oblast zapošljavanja i socijalne politike – PROGRESS (61 odsto EaSi budžeta), Evropska mreža javnog zapošljavanja – EURES, (18 odsto EaSi budžeta) i Program za mikrofinansiranje i socijalno preduzetništvo (21 odsto EaSi budžeta).
- 26. april** **Potpisan Sporazum o fer i slobodnim izborima** / Višemjesečni pregovori DPS i dijela opozicionih stranaka o formiranju Vlade izbornog povjerenja, formalno su okončani. Usaglašeni Sporazum o fer i slobodnim izborima na osnovu kojeg će se formirati prelazna Vlada, potpisale su građanske opozicione stranke SDP, Demos i Građanski pokret URA. Sa strane vlasti, Sporazum je potpisao DPS i Bošnjačka stranka. Učesnici parlamentarnog dijaloga su usaglasili i *Lex specialis*, poseban i privremen Zakon koji će važiti do okončanja parlamentarnih izbora.
- ***
- 9. maj** **Obilježen Dan Evrope** / U Crnoj Gori je nizom aktivnosti, u više crnogorskih opština, tradicionalno obilježen 9. maj - Dan Evrope. Aktivnosti su organizovali Delegacija EU u Crnoj Gori, uz podršku EU Info centra, MVEPI i brojne nevladine organizacije. Dan Evrope, ustanovljen je kao Dan sjećanja na deklaraciju francuskog ministra spoljnih poslova **Roberta Šumana** iz 1950, a koja se smatra prvim zvaničnim korakom u nastajanju EU. Prijedlog je doveo do stvaranja Evropske zajednice za ugalj i čelik 1951, prethodnice Evropske ekonomske zajednice, odnosno današnje EU.

21. maj

Obilježena desetogodišnjica obnove crnogorske nezavisnosti i hiljadu godina državnosti / Centralna ceremonija proslave održana je na Trgu nezavisnosti u Podgorici. Na ceremoniji su govorili premijer Milo Đukanović i predsjednik Evropskog savjeta **Donald Tusk**. On je naglasio da je Crna Gora velika zemlja, bez obzira na veličinu njene teritorije, a da su Crnogorci veliki narod, iako nisu brojni. *"Vi ste svojom istorijom, ponosom, hrabrošću, mudrošću, strpljenjem pokazali da ste velika zemlja i veliki narod, bez obzira na veličinu teritorije i brojnost"*, kazao je Tusk na svečanosti Podgorici govoreći na crnogorskem jeziku.

26. maj

Održan ministarski dijalog zemalja zapadnog Balkana i Turske sa Evropskom komisijom u Briselu / U zaključima usvojenim na sastanku, postignut je dogovor o preporukama za svih sedam partnerskih zemalja koje su u procesu proširenja, s akcentom na strukturalnim reformama. Komesar za evropsku susjedsku politiku i pregovore o proširenju, **Johannes Han**, kazao je da je glavni cilj strategije proširenja EU jačanje ekonomskog i socijalnog razvoja u svim partnerskim zemljama. Dogovorene preporuke za Crnu Goru uključuju smanjivanje nivoa javnog deficit-a i duga, zatim pružanje podršku razvoju lokalnih preduzeća kroz razvoj tržišta konsultantskih usluga i jačanje kreditne podrške banaka, naročito kroz rješavanje loših kredita. Iz Delegacije EU u Crnoj Gori saopšteno je da se smjernice koje su zajednički usvojene temelje na Programima ekonomskih reformi (PER), koje nacionalne administracije pripremaju na godišnjoj osnovi i dostavljaju EU krajem januara.

29. maj

Ekspertska misija EU za oblast slobode medija u Crnoj Gori / Posjete eksperiskih misija dio su novog pristupa u pregovorima s EU i predstavljaju redovni mehanizam kojim EK procjenjuje stanje u pravosuđu i temeljnim pravima, odnosno u oblasti pravde, slobode i bezbjednosti. U cilju sagledavanja postignutog napretka, eksperți su se susreli sa predstavnicima relevantnih odbora Skupštine, ministarstava kulture, pravde i finansija, Agencije za elektronske medije, Državne revizorske institucije, Agencije za zaštitu ličnih podataka i slobodan pristup informacijama, Uprave za javne nabavke, Agencije za zaštitu konkurenčije, Radio-televizije Crne Gore kao i sa predstavnicima NVO koje se bave pitanjima medija.

2. jun

Vlada usvojila prilog izvještaju Evropske komisije o napretku Crne Gore za 2016./ Prilog, koji se usvaja dva puta godišnje, predstavlja osnov za izradu izvještaja EK i sadrži pregled realizovanih aktivnosti u prvih šest mjeseci. Pored priloga, za izradu konačnog izvještaja, EK prikuplja podatke i od diplomatsko-konzularnih predstavištava država članica, Delegacije EU u Podgorici, civilnog društva, kao i iz izvještaja međunarodnih organizacija.

19. jun

Sedmi sastanak Savjeta za stabilizaciju i pridruživanje između EU i Crne Gore biće održan u Luksemburgu/ Na dnevnom redu sastanka je nastavak institucionalnog dijaloga između Crne Gore i EU, odnosi u okviru sprovođenja Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP), strategija pristupanja Crne Gore EU, kao i prepristupna podrška iz fondova IPA . Crnogorsku delegaciju predvodi državni sekretar za evropske integracije i glavni pregovarač, Aleksandar Andrija Pejović.

29. jun

Četiri godine od početka pregovora sa Evropskom unijom / Crna Gora je prije četiri godine počela pristupne pregovore sa EU. Različite su ocjene u postignutom napretku. Dok sa jedne strane glavni pregovarač sa EU, Aleksandar Andrija Pejović, smatra da su postignuti rezultati kojima moramo biti zadovoljni, sa dvije trećine otvorenih poglavlja, predsjednik Odbora za evropske integracije **Slaven Radunović** ističe da CG ovom dinamikom do 2020 neće biti članica EU i da više mora biti urađeno u oblasti vladavina prava. Sa ovim stavom su saglasni i predstavnici NVO sektora te po rječima koordinatorke programa za EU integracije **CGO Ane Nenezić**, Crna Gora je postigla određeni napredak u tehničkom smislu, ali u suštinskom se moglo i moralno mnogo više. Učesnici parlamentarnog dijaloga su usaglasili i *Lex specialis*, poseban i privremen Zakon koji će važiti do okončanja parlamentarnih izbora.

30. jun

Crna Gora otvorila pregovore u poglavljima 12 i 13 / Dva nova poglavlja otvorena su na Međuvladinoj konferenciji u Briselu. Poglavlja se odnose na: 12 – bezbjednost hrane, veterinarstvo i fitosanitarni nadzor i 13- ribarstvo. Crna Gora je do sada otvorila dvadeset i dva i privremeno zatvorila dva poglavlja.

A.N.

Podijeljena mišljenja o integracionom putu Crne Gore

Četiri godine pregovora sa EU dobre samo na papiru?

Piše: Svetlana Pešić

Poslije četiri godine od otvaranja pregovora sa Evropskom unijom, postignute rezultate brojimo sa otvaranjem dvije trećine od 35 poglavljja. No, brojanje je jedno, realnost drugo. Mnogi analitičari sumnjuju u vidljive rezultate koji treba da prate usvojene standarde na papiru. Suština je i koliko naši građani osjećaju napredak. Ipak, sagovornici *Evropskog pulsa* su saglasni da je usklađenost zakonodavstva sa evropskim po pojedinim poglavljima itekako primjetna.

Mitja Drobnič, šef Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori, je nedavno ocijenio da je „*Crna Gora preduzela određene važne zakonodavne korake u godini koja je za nama i ostvarila dalji napredak na polju izgradnje institucija, naročito u oblasti vladavine prava. Iz ova dva ugla, napredak je primjetan i ono što mi sada tražimo jesu opipljivi rezultati u smislu takozvanog bilansa rezultata... Naš utisak je da zemlja sada ide u tom pravcu, što je važno ne samo zbog procesa evropske integracije, već prije svega radi građana Crne Gore i radi privlačenja stranih investitora*“. Drobnič je konstatovao: „*Kada govorimo o transformativnom procesu EU integracije, samo putovanje je podjednako važno kao i odredište, ili u ovom slučaju datum pristupanja. Građani smatraju da, i prije pristupanja, ovaj proces donosi mnoštvo šansi*“.

EU je jedan od najvećih donatora u Crnoj Gori sa više od 235 miliona eura, koji su preko EU fondova investirani u različite projekte od 2007. do 2013, a više od 270 miliona eura je opredijeljeno za naredni period od sedam godina. Proces evropskih integracija donosi opipljive koristi za građane Crne Gore, koji se mogu osjetiti u svakodnevnom životu, što Drobnič ilustruje sa nekoliko primjera, među kojima je bezbjednost igračaka. Iako ovo možda izgleda isuviše tehnički, to praktično znači da roditelji mogu da osjeće olakšanje zato što će njihova djeca biti bezbjednija kada se igraju sa igračkama koje su proizvedene u skladu sa strogim standardima za zaštitu njihovog zdravlja. Drugi primjer koji pominje je modernizacija pruge Bar-Vrbnica koja je znatno

Mitja Drobnič

skratila vrijeme putovanja i povećala bezbjednost crnogorskog dijela pruge Beograd-Bar. Takođe, EU je nedavno za Zavod za transfuziju krvi obezbijedila savremenu opremu. Studenti sve više koriste prednosti Erasmus+ programa i studiraju na univerzitetima u EU.

On pojašnjava i da se „*napredak u domenu usklađenosti ocjenjuje za svako poglavlje pojedinačno – ocigledno je da postoje razlike između nivoa usklađenosti u različitim oblastima*“, i opominje da je od ključne

„*Među najizazovnijim poglavljima za Crnu Goru su ona koja se tiču politike konkurentnosti, kao i zaštite životne sredine i klimatskih promjena. Takođe postoje oblasti koje ne spadaju ni u jedno određeno poglavlje – uzimimo na primjer reformu javne uprave. Sve ovo su zahtjevne oblasti i EU je tu da podrži napore Crne Gore kako bi pripremila zemlju za članstvo*“, dodao je Drobnič.

važnosti za uspjeh ovog procesa javna uprava koja ima kapacitet da odgovori na izazove koje donose evropske integracije, odnosno funkcionalne, stabilne i profesionalne institucije.

Državni sekretar za evropske integracije i glavni pregovarač ambasador **Aleksandar Andrija Pejović** navodi za *Evropski puls* da „*ako uzmemo u obzir činjenicu da pregovaramo tek četiri godine, kao i da*

Aleksandar Andrija Pejović

pregovore vodimo po novom, strožijem pristupu, siguran sam da možemo biti veoma zadovoljni rezultatima koje smo postigli. Imamo 24 otvorena poglavlja, još šest spremnih za otvaranje i privodimo kraj pripreme za otvaranje još preostala tri. Osim toga, u jednom broju otvorenih poglavlja ispunili smo potrebne uslove za njihovo skoro zatvaranje. Sproveli smo sveobuhvatne reforme u zakonodavnom i institucionalnom dijelu, značajno ojačali administrativne kapacitete usvajanjem novih nedostajućih znanja i praksi i obogaćivanjem postojećih. Kvalitetna rješenja u gotovo svim oblastima već daju vidljive rezultate u praksi i pozitivno utiču na život i rad naših građana i približavaju nas kvalitetu života koji imaju građani EU.

Poseban izazov, kaže Pejović, imajući u vidu novi pristup pregovora, odnosio se na izradu detaljnih i sveobuhvatnih akcionih planova za 23. i 24. poglavje: „Aкционim planovima smo definisali mjeru i aktivnosti za ispunjavanje 83 privremenih mjerila koja smo dobili u ovim poglavljima, dinamiku njihovog sprovodenja i raspoložive resurse. Koliko smo u tome bili uspešni govori činjenica da procenat realizacije akcionih planova prelazi 80%, te da očekujemo da uskoro dobijemo završna mjerila i započnemo rad na privremenom zatvaranju ovih poglavlja.“

U osvrtu na konkretnе koristi koje su građani Crne Gore mogli do sad osjetiti u pregovaračkom procesu, on ističe da u oblasti slobode kretanja robe, građani već sad imaju veći izbor pri kupovini proizvoda, kao i bolji kvalitet i povoljnije cijene: „U oblasti informatičkog društva i medija, imamo pristup jeftinijem, bržem i sigurnijem internetu. Reforme u oblasti poglavlja 12. su omogućile da jedemo sigurniju branu, dok u oblasti saobraćaja i trans-evropskih mreža imamo bolji i sigurniji prevoz i bolje snabdijevanje energentima. Rezultati reformi u 28. poglavju – Zaštita potrošača i zdravlja – su omogućili da imamo sigurnije proizvode na tržištu i bolji kvalitet zdravstvenih usluga. Takođe, naši mlađi ljudi imaju veće mogućnosti obrazovanja i stipendiranja na univerzitetima država članica EU, što je ostvareno kroz poglavlje 25. –Obrazovanje i kultura“. Pejović naglašava da će koristi (kako proces bude odmicao) postajati sve vidljivije: „Stoga je do momenta stupanja

u članstvo važno kvalitetno se pripremiti ne samo za buduće obaveze nego i za pogodnosti koje članstvo u ovom klubu omogućava.“

Zbog centralnog mjesta koje vladavina prava zauzima u pregovaračkom procesu, Pejović najavljuje da će najveća pažnja i ubuduće biti usmjerena na sprovodenje obaveza iz poglavlja 23 i 24, uz napomenu da se inteziviranje posla očekuje i u poglavljima 1 (Sloboda kretanja robe), 8 (Konkurenčija), 11 (Poljoprivreda i ruralni razvoj), 12 (Sigurnost hrane, veterinarstvo i fitosanitarni nadzor) i 27 (Životna sredina). Riječ je o poglavljima koja imaju obimnu pravnu tekovinu i zahtijevaju značajna administrativna i finansijska ulaganja.

Glavni pregovarač pojašnjava i da je izgradnja administrativnih kapaciteta jedan od osnovnih preduslova za pristupanje Uniji. „Problem nedostatka administrativnih kapaciteta nije ekskluzivitet Crne Gore. Naprotiv, on je pratio gotovo sve države u procesu pristupanja EU. Upravo iz tog razloga je EU, nakon definisanja Kopenhagenskih kriterijuma, dodala još jedan kriterijum koji se odnosi na institucionalne i administrativne kapacitete. Crnogorska administracija je mala, međutim u pregovorima s EU se suočavamo s obavezama i izazovima koje su imale i velike države s mnogo brojnijom javnom upravom. I upravo u svim dosadašnjim fazama evropske integracije, pokazali smo da imamo razvijene institucije i kvalitetan kadar da odgovorimo na sve zahtjeve procesa. Ne samo u državnoj upravi nego i u Skupštini, pravosuđu i civilnom sektoru, imamo mnogo stručnih i profesionalnih pojedinaca koji raspolažu specifičnim znanjima i iskustvom neophodnim za napredovanje u konkretnim pregovaračkim poglavljima. Svakako da prostora za unapređenje ima i na tome radimo u kontinuitetu, posebno kroz programe obuke i ekspertske i tehničke podrške država članica“. Pejović ocjenjuje da izgradnja administrativnih kapaciteta, uspostavljanje efikasne i odgovorne javne uprave nisu samo naša obaveza u pravcu ispunjenja uslova za članstvo u EU već dio naše unutrašnje potrebe da imamo snažne institucije i kvalitetan kadar koji će osigurati da se svi procesi i politike, kao i neophodne reforme u državi sprovode kvalitetno i efikasno.

Generalna direktorka Direktorata za pravosuđe u Ministarstvu pravde i šefica Radne grupe za pripremu

i vođenje pregovora za poglavlje 23, **Marijana Laković Drašković**, ističe da su u oblasti pravosuđa setom pravosudnih organizacionih zakona, zaokružene normativne promjene pravosudnog sistema započete Amandmanima na Ustav iz jula 2013., a da je pred Crnom Gorom izazov primjene svih novina koje donose ovi zakoni. Laković Drašković naglašava da je Tužilački savjet je u junu 2015. izabrao glavnog specijalnog tužioca i osam specijalnih tužilaca, a da su u junu 2016. popunjena još dva preostala mjesta. „*U pogledu jačanja efikasnosti, ostvaren je značajan napredak u smanjenju broja zaostalih predmeta, što je posljedica niza aktivnosti koje su preduzete, a koje su se sastojale u upućivanju sudija u drugi sud sa zaostacima, delegaciji predmeta, primjeni alternativnih metoda za rješavanje sporova, a naročito posredovanja i odlaganja krivičnog gonjenja. Značajan doprinos efikasnosti pravosuđa dao je i početak primjene novog Zakonika o krivičnom postupku kojim je predviđen koncept tužilačke istrage, kao i Zakona o prekršajima kroz primjenu prekršajnih naloga. Sveobuhvatna reforma pravosuđa rezultirala je i kvalitativnim i kvantitativnim unapređivanjem krivičnog zakonodavstva. Dakle, Crna Gora je u prethodnom periodu ostvarila značajan napredak u usklađivanju svog krivičnog zakonodavstva sa evropskim i međunarodnim standardima*“ zaključuje Laković Drašković.

Svi ovi procesi, prema njenim riječima, su se odvijali i u skladu sa dinamikom i planovima racionalizacije sudske mreže, koji su donijeti na osnovu tri analize za potrebe racionalizacije pravosudne mreže, koje je Vlada Crne Gore usvajala u: 2009, 2013. i 2015. „*Institucije su veoma posvećene implementaciji zakonodavnih novina kada je u pitanju set organizacionih zakona koji su počeli da se primjenjuju od 1. januara 2016., što je prepoznala i Evropska komisija. Jačanje administrativnih kapaciteta i kvalitet saradnje među institucijama sistema u narednom periodu su preduslovi za dalje unapređenje ovih zakonodavnih novina. Izazovi su aktivnosti na racionalizaciji pravosudne mreže i uspostavljanju jedinstvenog informacionog sistema sudstva, Državnog tužilaštva, Ministarstva pravde i Zaroda za izvršenje krivičnih sankcija. Potrebno je nadalje, nastaviti sa jačanjem javno izvršiteljske službe i, u tom smislu, nastaviti sa radom na normativnom okviru, kao i nadzoru nad vršenjem notarske i izvršiteljske djelatnosti. Takođe, moramo nastaviti sa aktivnostima na obezbjeđivanju uslova za punu funkcionalnost Centra za obuku u sudstvu i Državnom tužilaštву,*

Marijana Laković Drašković

odnosno obezbjeđivanja njegovih prostornih i kadrovskih kapaciteta“ ističe Laković Drašković.

Borba protiv korupcije jedna od ključnih pretpostavki daljeg integracionog puta u EU. Laković Drašković u tom smislu podsjeća na izmjene Zakonika o krivičnom postupku u junu i donošenje *Zakona o upravljanju oduzetom imovinom stecenom kriminalnom aktivnošću* u septembru 2015., a kao posebno ohrabrujuće ističe formiranje Agencije za sprječavanje korupcije kao centralnog, nezavisnog, preventivnog antikorupcijskog tijela koje je obuhvatilo nadležnosti i kapacitete Uprave za antikorupcijsku inicijativu, Komisije za sprečavanje sukoba interesa i dio nadležnosti Državne izborne komisije u kontroli finansiranja političkih partija i izbornih kampanja. U oblasti temeljnih prava, Laković Drašković navodi da je veći značaj dat sprovođenju onih aktivnosti i projekata kojima se poboljšava status manjinskih grupa i spriječava diskriminacija, ali i poboljšava ukupna zaštita ljudskih prava i sloboda. „*Poseban napredak postignut je u zaštiti pripadnika LGBT populacije, gdje je Crna Gora do sada organizovala četiri Parade ponosa, od kojih je posljednja bila u decembru 2015. i prošla je bez incidenta. U narednom periodu je potrebno na lokalnom nivou raditi na podizanju svijesti građana, kao i praktičara, u cilju unapređenja prava LGBT osoba. Takođe, i na lokalnom nivou raditi na edukaciji policijskih službenika i zatvorskog osoblja kada je u pitanju odnos sa zatvorenicima u smislu prevencije torture*“ kaže Laković Drašković.

Ana Nenezić, koordinatorka na programu Evropske integracije u Centru za građansko obrazovanje (CGO), smatra da je u dosadašnjem toku pregovaračkog procesa Crna Gora, u tehničkom smislu, postigla određeni napredak, iskazan kroz otvorena i privremeno zatvorena pregovaračka

Ana Nenezić

poglavlja. Međutim, Nenezić cijeni da se moglo i moralo više: „*Najavljene sveobuhvatne društvene reforme, koje bi trebale donijeti napredak u svim sferama, građani Crne Gore još uviјek ne osjećaju. Iako je pripremljen i usvojen veliki broj dobrih zakona i strategija, formirane nove i osnažene neke postojeće institucije, konkretni rezultati i dalje izostaju*“. Prema njenim riječima, pregovarački proces je od početka pratilo visok stepen optimizma

koji je kod građana izazvao i prevelika očekivanja. „*Sada se već sve glasnije, u javnosti traže konkretni i mjerljivi rezultati, iako je Crna Gora tek zagazila prve korake na putu ka punopravnom članstvu u EU. Čini se da je došlo i do zamora u samoj administraciji, u sudaru onog što je bila olako obećana brzina i jedna složenost i zahtijevnost ovog procesa na koji vlasti nijesu bile spremne. Treba napomenuti i da je dodatno opterećenje kontinuirana umutrašnja politička kriza, nagomilani ekonomski i socijalni problemi, uz posljednja dešavanja unutar same EU. To sve ne ide na ruku dinamici pregovara Crne Gore sa EU, ali ne smije biti ni alibi za nedostatak rezultata*“, naglasila je Nenezić.

Kada je riječ o napretku, ona ističe da su određeni pomaci ostvareni u oblasti vladavine prava, kroz uspostavljanje Specijalnog tužilaštva, koji za sada ima prve konkretne rezultate u radu. „*S druge strane, više se očekivalo od formiranja Agencije za antikorupciju, koja je trebala biti postavljena kao osnov i stub za borbu protiv korupcije, ali zbog direktnog političkog uticaja i spornih administrativnih rješenja, već sada, pola godine od formiranja, jasno je da se ta očekivanja ne mogu dostići i da će rezultati ove novoformirane institucije biti vrlo ograničeni*“, konstataju Nenezić. Dalje, Nenezićeva kaže da građani za sada ne mogu vidjeti mnogo konkrenih poboljšanja niti osjetiti unaprijeđenja u svakodnevnom životu, zato što se brojna usvojena dokumenta ne primjenjuju adekvatno. Prema njenom mišljenju, ključna je politička volja i opredijeljenost da se ovaj proces vodi valjano i naglašava: „*sto budemo dublje zalazili u proces to će se sve više urušavati monopolii vlasti i jačati sistem zasnovanog na vladavinu prava i jakim, od političkog uticaja nezavisnim, institucijama. Jasno je da to onima koji se su održavali na zloupotrebara institucija ne odgovara i da oni zbog toga i sami sve više pričaju o problemima unutar EU nego što utvrđuju*

S obzirom na nizak nivo razumijevanja evropskih integracija od strane građana Crne Gore, Ana Nenezić smatra da treba razmotriti realizaciju važeće Strategije informisanja javnosti o pristupu Crne Gore EU 2014–2018, koja je ostala odličan dokument sa površnom primjenom i krajnje skromnim rezultatima. Ona ocjenjuje da je trenutni sistem koji polazi i završava se u okviru MVPEI-a elitistički pristup koji nije prijemučiv niti blizak građanima, te stoga je razumljivo da, dok god se ne uključe sve strukture društva, rezultati neće biti zadovoljavajući i građani neće suštinski razumjeti reformske procese koje nosi pristupanje Evropskoj uniji.

odgovornost za loš učinak u ispunjavanju preuzetih obaveza na putu ka EU“. Opravdano je pitanje je da li Crna Gora može finansijski ispratiti zahtjeve procesa pregovaranja: „*Trenutna ekonomska situacija, sa visokim stepenom zaduženosti, neodrživim javnim finansijama, visokom nezaposlenošću opravdano navodi na sumnju da ne možemo uspješno pratiti ovaj jako skup proces. Dovoljno je pomenuti samo poglavљa koja se odnose na poljoprivredu i zaštitu životne sredine, za koja znamo da su najizazovnija i najteža za pregovaranje, a ujedno jako skupa*“, ističe Nenezić.

Ona se posebno osvrnula i na ulogu NVO sektora u procesu pristupanja: „*Crna Gora je prva zemlja koja se odlučila da predstavnike NVO-a uključi u radne grupe za pripremu i vođenje pregovora i to jeste povuhalno i, u formalnom smislu, korak naprijed u jačanju saradnje civilnog društva i države. Međutim, gledano kroz iskustva saradnje u prethodne četiri godine, stiče se utisak da je ovo više bio iznuđen potez u cilju dobijanja "štrika" od EK, nego želja da se suštinski unaprijedi saradnja. Tome u prilog govori i činjenica da predstavnici NVO, članovi RG, nemaju pristup važnim dokumentima poput komentara EK na ključne zakone i izvještajima ekspertske misije EK. Ujedno, naknadno formiranje Savjeta za vladavinu prava, koji je preuzeo koordinaciju procesa u najznačajnijim poglavljima 23. i 24., a čije sjednice su zatvorene za javnost i nedostupne za predstavnike civilnog društva, korak su unazad i svakako ne doprinose transparentnosti procesa*“, zaključuje Nenezić.

Neophodna analiza dosadašnjih učinaka

Više pažnje posvetiti radnim grupama za pripremu i vođenje pregovora sa EU

Piše: Mina Kalezić

Centar za građansko obrazovanje (CGO) je krajem maja predstavio analizu „[Radne grupe za pripremu i vođenje pregovora sa EU - značaj, uloga i položaj članova](#)“, kao jedan od osvrta na četiri godine od zvaničnog početka pregovora.

Radne grupe predstavljaju stub pregovaračkog procesa, ali njihov položaj, uloga i značaj članova još uvek nisu dovoljno akcentovani u crnogorskoj javnosti. To je motivisalo CGO da skrene pažnju na njihov rad, kao i da pokuša procijeniti koliko je uloženo u njihovo funkcionisanje i što dalje može biti urađeno kako bi se bolje valorizovale, a posebno imajući u vidu širok spektar zainteresovanih strana koje one okupljaju. Podaci su prikupljeni za period od dana formiranja radnih grupe za pojedinačna pregovaračka poglavlja do marta 2016, i to za 16 ministarstava, 14 agencija, 5 fondova, 7 zavoda, 15 uprava i 58 ostalih institucija (direkcije, instituti, centri, sudovi, itd), koji imaju predstavnike u radnim grupama.

Ana Nenezić, koordinatorka programa za EU integracije u CGO-u, prilikom predstavljanja analize podsjetila je da je „*preduslov za vođenje pregovora o pristupanju bilo formiranje pregovaračke strukture, pa je u tom cilju Vlada Crne Gore 2. februara 2012. donijela Odluku o uspostavljanju strukture za pregovore o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji, kojom je predviđeno formiranje 33 radne grupe za 33 pregovaračka poglavlja.*“ U tim radnim grupama angažovano oko 1, 330 članova, raznovrsnih profila i institucija i organizacija koje predstavljaju, uključujući i predstavnike civilnog društva. Ukupno, civilno društvo učestvuje sa 327 predstavnika, od čega su 39 iz nevladinih organizacija. Broj članova radnih grupa varira u zavisnosti od složenosti pregovaračkog poglavlja i kreće se od minimalnog broja 12

Danas je u radnim grupama angažovano oko 1,330 članova, raznovrsnih profila i institucija i organizacija koje predstavljaju, uključujući i predstavnike civilnog društva

(poglavlje 21- Trans-evropske mreže) do 101 člana (poglavlje 18 – Statistika).

Ukupan iznos sredstava koje su organi javnog sektora uplatili svojim delegiranim predstavnicima u RG, od marta 2012 do marta 2016, iznosi 441.235,16 EUR, dok je najveći procenat isplaćen predstavnicima ministarstava, odnosno ukupno 391.710,20 ili 88.8 %. Slijede uprave sa značajno manjim iznosom od 22.594,00 EUR ili 5.1%, pravosuđe 11.286,96 EUR ili 2.6%, zavodi sa 10.501,00 EUR ili 2.4%, agencije 2.550,00 EUR ili 0.6% i ostali 2.593,00 EUR ili 0.6 %.

Ministarstva su izdvojila najveći ukupan iznos sredstava za naknade članovima/cama RG, preciznije iznos od 391.710, 20 EUR. Ukupan uplaćeni iznos od 179,581.49 EUR Ministarstvo vanjskih poslova i evropskih integracija (MVPEI) je isplatio za naknade sekretarima RG, dok članovi/ce nijesu bili dodatno plaćeni. Ministarstvo unutrašnjih poslova (MUP) sa 17 predstavnika u RG, isplatio je ukupno 126.210,44 EUR za angažman predstavnika/ca samo u dvije RG - i to za RG 23 i RG 24. Ministarstvo pravde isplatio je ukupan iznos od 51.308,44 EUR za 13 svojih predstavnika/ca koji su delegirani u RG 23, RG 24 i RG 31, pojasnila je Nenezić.

Nenezić se posebno osvrnula na neujednačenost praksi u plaćanju naknada od strane organa javnog sektora. „Na primjer, pravosudni organi su, za angažman svojih predstavnika u RG, izdvojili ukupno 11,286.96 EUR. Najveća

nadoknada isplaćena je za dva predstavnika *Vrhovnog suda* za rad u RG 23, preciznije 6,447.60 EUR. Za rad u istoj RG, za tri predstavnika *Vrhovnog državnog tužilaštva (VDT)* uplaćeno je ukupno 2,700 EUR. Apelacioni sud ima jednog predstavnika/cu u RG 24, koji je od osnivanja RG, dakle od marta 2012, dobio naknadu od 2,139.36 EUR. *Privredni sud* ima ukupno 4 predstavnika/ce u RG 6, RG 7 i RG 20, ali u odgovoru CGO-u navode da nijedan od njih nije dobio naknadu za svoj rad u RG“, navela je Nenezić.

Radne grupe su srce pregovaračke strukture i njihova uloga u pregovaračkom procesu je od ključne važnosti za pripremu i vođenje pregovora. Obim i kompleksnost zadataka koji su stavljeni u nadležnost članovima RG često prevazilazi dužnosti, zadatke i obaveze propisane opisom radnog mjesta koje određeni član, predstavnik organa javnog sektora, pokriva. Tu činjenicu treba uvažiti i adekvatno nagraditi ukoliko se želi održati stepen kvaliteta rada članova RG.

Prikupljeni podaci pokazuju da ne postoji jasno definisan kriterijum po kojem se donosi odluka kojim članovima RG, i po kojem osnovu, se plaća naknada za rad u RG. Najčešće se dodatno plaćaju šefovi radnih grupa za pojedinačna poglavlja, koordinatori pojedinih podgrupa i sekretari. Međutim, može se zaključiti da se ova odluka donosi u zavisnosti od procjene rukovodioca pojedinih organa javnih sektora i da nije ujednačena, ni u smislu visine naknade ni osnova za uplatu.

Od ukupnog iznosa od 441.235,16 EUR koji je isplaćen članovima RG, od osnivanja do danas, 88,8% je isplaćeno predstavnicima ministarstava, dok su značajno manji iznosi uplaćeni predstavnicima ostalih organa javnog sektora. Ovu praksu bi trebalo dodatno razmotriti i redefinisati, posebno imajući u vidu specifičnost pojedinačnih pregovaračkih poglavlja i neophodnost konkretnog doprinosa od strane članova RG koji ne dolaze samo iz ministarstava, a čija stručna znanja su od velikog

Od ukupnog iznosa od 441.235,16 EUR koji je isplaćen članovima RG, od osnivanja do danas, 88,8% je isplaćeno predstavnicima ministarstava, dok su značajno manji iznosi uplaćeni predstavnicima ostalih organa javnog sektora

značaja za pripremu potrebnih dokumenata, i u krajnjem za uspješnost toka pregovora.

U cilju analize doprinosa pripremi i vođenju pregovora od strane članova RG po pojedinačnih pregovaračkim poglavljima, potrebno je pripremiti analizu dosadašnjih učinaka članova i RG u pregovaračkom sistemu, i u odnosu na nalaze propisati kriterijume i način vrednovanja dodatnog rada članova RG.

Pored činjenice da nije postojao jedinstveni osnov za isplatu nadoknada za rad u RG, proces je od početka išao na štetu i organičenje nevladinih organizacija jer su nevladine organizacije morale pokriti sve eventualne troškove za svoje predstavnike, počev od onih koji se direktno odnose na fizičko učešće na sastancima, poput putnih troškova, kao i na ostale. Taj segment bi morao biti bolje riješen imajući u vidu da NVO imaju samo projektna sredstva kojima raspolažu a samim tim ovi troškovi ostaju nepokriveni i predstavnici NVO su time stavljeni u nejednak položaj.

Konačno, podatke nije dostavilo 25% organa javnog sektora, čime se potvrđuje ranije identifikovan trend netransparentnosti kada su u pitanju podaci o raspodjela novca iz državnog budžeta. Javne institucije i državni organi moraju da budu transparentniji u svom radu, jer je transparentnost, između ostalog, jedna od važnih kategorija čije se unaprijeđenje očekuje i od strane EU, a lošu poruku šalju oni državni organi koji kriju bazične podatke o svom radu i prema građanima i građankama Crne Gore.

Tim Judah, novinar *Economist-a*

Snaga kampanje za BREXIT ležala je u pitanju imigracije i njene kontrole

Evropa će uskoro imati i članicu manje. Ishod prebiscita u značajnoj je mjeri uzdrmao i EU i Veliku Britaniju. Izlazak jedne od najvećih ekonomija svijeta poremetio je brojna tržišta, ali je samu EU stavio pred težak zadatak interne homogenizacije. O ovoj temi smo razgovarali sa *Tim Judah* novinarkom britanskog *Economist-a* i velikim poznavaočem regionalnog zapadnog Balkana.

Tim Judah

što su popularni mediji predstavljali Brisel na isti način kao kada su vaši mediji predstavljali jedni druge kao četnike, ustaše ili džihadiste godinama. **Boris Džonson**, aktuelni ministar spoljnih poslova Velike Britanije, izjavio je tokom kampanje da je cilj EU bio stvaranje nekog oblika super-države nalik Hitlerovoj. Baš kao što su ljudi u bivšoj Jugoslaviji vjerovali u mnogo toga što im je bilo rečeno, takav je bio slučaj i sa ljudima u Velikoj Britaniji.

» Što su, po vama, bile slabosti i snage kampanje za BREXIT i kampanje protiv BREXIT-a?

Snaga kampanje za BREXIT ležala je u pitanju imigracije i njene kontrole. Mnogi dijelovi Britanije su se brzo promijenili zbog

UK već gubi na važnosti u Vašingtonu zato što se više ne pita u Briselu, dok donosioci javnih politika BREXIT doživljavaju kao vrhunac gluposti i sebičnu grešku konzervativnih političara kao dio njihovog partijskog gradanskog rata. Ništa u vezi budućnosti nije jasno.

imigracije, a ljudima se to nije dopalo. Vodili su populističku kampanju i lagali glasačko tijelo, koje je bilo skloni vjerovanju u te neistine. Kampanja za ostanak nije imala učinkovit odgovor na problem migracije. Oni su pričali o činjenicama, brojkama i ekonomiji, ali kao i u slučaju bivše Jugoslavije, emocija predstavlja jak politički faktor, i nerijetko igra važniju ulogu od činjenica i realnosti. U tom smislu, slogan kampanje za BREXIT „Povratimo kontrolu“ je upalio na isti način kao i u svim dijelovima Jugoslavije koji su devedesetih zagovarali povratak kontrole od Beograda.

» Kakva će biti EU bez UK? Što iz ovog može naučiti EU?

Niko to ne zna. Premijerka kaže da „Brexit znači Brexit“, međutim postoje različita tumačenja što BREXIT znači. Da li će to biti norveški model, švajcarski, kanadski ili nešto novo? Dakle, ne znamo kakav će biti odnos i kako će druge zemlje reagovati i do koje mjere će slični populistički pokreti, kao oni u Francuskoj i Italiji, biti ohrabreni i uspješni, i čak i ako budu uspješni, da li će to uništiti EU. Ono što je sigurno jeste da će EU generalno biti oslabljena ukoliko se ne stvorí mnogo jača i jedinstvenija Eurozona.

» Kakav će geopolitički značaj imati UK nakon BREXIT-a? U kojem pravcu će se kretati njeni ključni spoljno-politički prioriteti? Da li sada postoji jasna slika te budućnosti?

Još je rano za reći. I dalje ne znamo da li će

Tim Judah

BREXIT uništi UK i da li će to pratiti odlazak Škotske. Mada očekujem i taj scenario. Ukoliko Škotska izade, što će se desiti sa nuklearnim naoružanjem koje se nalazi u Škotskoj i koje se ne može tek tako premjestiti? (škotska vlast govori da bi morali da ih sklone.) Pitanje je da li će Savjet bezbjednosti Ujedinjenih nacija sprovesti nove reforme kako bi lišio UK stalne pozicije u Savjetu? UK već gubi na važnosti u Washingtonu zato što se više ne pita u Briselu, dok donosioci javnih politika BREXIT doživljavaju kao vrhunac gluposti i sebičnu grešku konzervativnih političara kao dio njihovog partiskog građanskog rata. Ništa u vezi budućnosti nije jasno.

» Nedavno ste rekli da će BREXIT ograničiti uključenje Ujedinjenog kraljestva na Balkanu. Na što ste tačno mislili i u kojim oblastima očekujete da će Britanija biti manje prisutna u regionu?

UK će u potpunosti biti okupirano BREXIT-om i naporima da sklopi nove trgovinske dogovore. Neće imati ni vremena, a ni interesa za Balkan, budući da spoljna politika većine zemalja zapadnog Balkana teži ka učlanjenju u EU, tako da iz tog ugla neće imati nikakvu prednost. Zašto slušati zemlju koja napušta klub u koji vi gledate da se učlanite?

EU ostaje privržena zapadnom Balkanu

» Daljesamit u Parizu pokazao suštinsku privrženost EU zapadnom Balkanu ili nestaje entuzijazam koji je Berlinski proces probudio?

Samit u Parizu je pokazao da se proces proširenja nastavlja i to je dobra vijest. Ipak, i dalje smatram da će dinamika procesa od sada biti još sporija. Umjesto entuzijazma, imamo političke realnosti u državama članicama EU i veliki posao koji treba da se sproveđe na Balkanu, pogotovo u Bosni i Hercegovini i Makedoniji.

» Kako će BREXIT uticati na politiku proširenja?

Usporice stvari jer će druge zemlje biti zauzete problemima vezanim za BREXIT, istovremeno trudeći se da održe ostatak EU na okupu i brinući o migraciji kao negativnoj pojavi. Broj potencijalnih migranata koji dolaze sa zapadnog Balkana je mali, ali ono što se desilo na referendumu za BREXIT je važno. Dobili smo mape sa zemljama kandidatima i na ovaj način su pomiješali Balkan sa Turskom i desetinama miliona njenih potencijalnih migranata. U mapama koje su poslali pristalice BREXIT-a, Irak i Sirija su dodati različitim ali nejasnom bojom koja indicira da su te zemlje na neki način dio procesa proširenja. Budući da je politika izlaska bila uspješna u UK, možemo očekivati slične anti-EU pokrete i u Francuskoj, Italiji, Holandiji, itd.

Svetlana Pešić

Socijalno preduzetništvo u Crnoj Gori

Preko suvenira do rješavanja društvenih problema

Piše: Jovana Bulatović

Autorka je asistentkinja u Programu za razvoj filantropije i društvenu odgovornost preduzeća Centra za razvoj nevladinih organizacija (CRNVO)

Centar za razvoj nevladinih organizacija (CRNVO) izradio je analizu potreba socijalnih preduzeća koja je bila, između ostalog, inspirisana najavama kreiranja podsticajnog okvira za razvoj socijalnog preduzetništva u Crnoj Gori u narednom periodu. Analiza je sprovedena u periodu od novembra 2015. do januara 2016. godine, a u njoj je učestvovalo ukupno 19 organizacija koje imaju karakteristike socijalnih preduzeća, a od kojih je aktivno njih 16.

Socijalno preduzetništvo (engl. social entrepreneurship) se sve više smatra kao alternativno i inovativno sredstvo za promovisanje socijalne inkluzije, integraciju i zapošljavanje marginalizovanih grupa stanovništva. Ipak, ni u literaturi, ni u zakonodavnoj praksi, ne postoji saglasnost u pogledu definicije ovog koncepta. U najširem smislu, pod socijalnim preduzetništvom podrazumijeva se korišćenje inovativne prakse u prodaji roba i usluga na tržištu u cilju sticanja prihoda

Socijalna preduzeća kroz privrednu aktivnost ostvaruju profit koji ne raspodjeljuju svojim vlasnicima, već ga reinvestiraju u rješavanje nekog društvenog problema.

koji se koristi za ostvarivanje nekog opštekorisnog interesa. Iako u Crnoj Gori ne postoji poseban zakon koji uređuje ovu oblast, niti pak odgovarajući strateški plan razvoja, primjetno je da se sve veći broj nevladinih organizacija bavi proizvodnjom određenih proizvoda i pružanjem usluga. Socijalna preduzeća kroz privrednu aktivnost ostvaruju profit koji ne raspodjeljuju svojim vlasnicima, već ga reinvestiraju u rješavanje nekog društvenog problema. Socijalno preduzetništvo poznaje pluralitet pravnih formi, te u Crnoj Gori ona najčešće funkcionišu kroz formu NVO registrovanih za obavljanje privredne djelatnosti (njih 14), kroz d.o.o. (1) i kroz formu zaštitne radionice (1). Njihove društvene misije, tj. problemi koje pokušavaju riješiti kroz svoje privredne aktivnosti tiču se najčešće pitanja socio-ekonomski integracije osoba sa invaliditetom, žena žrtava nasilja i žena starije životne dobi, pripadnika romske i egipćanske populacije.

Istraživanje je pokazalo da se socijalna preduzeća u Crnoj Gori najviše bave proizvodnjom suvenira i drugih ukrasnih predmeta, odjevnih predmeta, predmeta za kućnu upotrebu i promotivnog kancelarijskog materijala. Ipak, socijalna preduzeća koja posluju u formi NVO ne mogu svojim zaposlenima obezbijediti zarade samo od prodaje proizvoda i pružanja usluga, iako broj zaposlenih ne prelazi 10. Kao ključne prepreke za ostvarivanje većih prihoda identifikovani su: problem plasmana proizvoda, nedostatak prodajnog

prostora, jaka konkurenca. Stoga, plate dominantno pokrivaju zahvaljujući grantovima. Ova činjenica ukazuje na problem finansijske održivosti socijalnih preduzeća u Crnoj Gori.

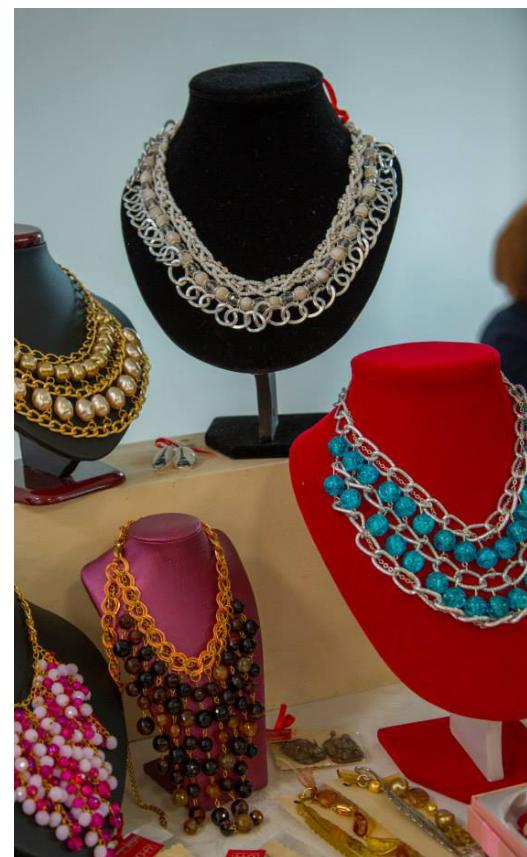
Jasno je da su za pokretanje i uspješno poslovanje jednog socijalnog preduzeća, socijalnim preduzetnicima potrebne određene biznis vještine i znanja. Mada najveći broj preduzeća obuhvaćenih istraživanjem posjeduje biznis planove koje su pisali uz pomoć eksperata, kroz razne programe obuke, primjetan je nedostatak drugih ključnih dokumenata poput studije izvodljivosti ili marketing strategija. Samo jedno preduzeće izradilo je studiju izvodljivosti i samo jedno ima marketing strategiju.

Kada je u pitanju oprema za rad, većina preduzeća posjeduje neophodnu osnovnu opremu koja je obezbijedena putem donacija ili zahvaljujući dobijenim grantovima. Ipak, evidentna je potreba za dodatnom ili pak kvalitetnijom opremom kod svih preduzeća obuhvaćenih analizom, kao i za posebnim prodajnim prostorom.

Najzad, sva ispitana socijalna preduzeća iskazala su potrebu za definisanjem pravnog okvira za razvoj socijalnog preuzetništva

u Crnoj Gori kojim bi se definisale karakteristike socijalnih preduzeća, nacin vođenja evidencije i mehanizmi kontrole njihovog rada.

U cilju kreiranja podsticajnog okruženja za razvoj socijalnog preuzetništva potrebno je nastaviti sa obezbjeđivanjem stručne podrške socijalnim preduzećima. Osim savjetodavnih usluga za vođenje biznisa i trening programa prilagođenih individualnim potrebama socijalnih preduzeća, važno je obezbijediti i pravovremene informacije o dostupnim programima usavršavanja van Crne Gore kao i izvorima finansiranja. Treba raditi i na obezbjeđivanju prostorne podrške ovim preduzećima, kao i na osnaživanju njihovog povezivanja sa društveno odgovornim kompanijama, ali i sa drugim socijalnim preduzećima u zemlji i inostranstvu. Ne manje vazžno, neophodno je podržati dalja istraživanja i analize u ovoj oblasti koja bi poslužila kao osnov za izradu odgovarajućeg zakonodavnog i strateškog okvira za razvoj ovog koncepta.

Građani EU mogu koristiti usluge ambasada svih zemalja članica EU

Budući da samo u Americi, Kini i Rusiji postoje službena predstavništva svih zemalja članica Evropske unije, dok statistika bilježi, u prosjeku, 90 miliona putovanja izvan granica EU, Evropska komisija donijela je set mjera kojima bi se zaštili svi građani EU, čije matične zemlje nemaju ambasade ili predstavništva u određenim zemljama. Ovaj problem je riješen dodjeljivanjem posebnih prava građanima EU, koji sada mogu koristiti ambasade ostalih zemalja po istim uslovima kao i oni koji iz te zemlje potiču. Pravila se odnose na sve one situacije u kojima građanin EU treba pomoći svoje zemlje, kao što su: krađa ili gubitak pasoša, nesreća ili teža bolest, nasilni napad, hitna pomoći u slučaju prirodnih katastrofa, građanski nemiri ili eventualni naoružani sukob, te smrtni slučajevi u inostranstvu.

U Briselu se ispituje da li je statua Manneken Pisa original?

Belgijski istraživači odlučili su da čuvenu skulpturu Manneken Pisa podvrgnu rendgenskom zračenju kako bi utvrdili da li je to zaista original iz 1619. Original se sada nalazi u gradskom muzeju na Grand Place-u, centralnom briselskom trgu, nedaleko od fontane, a resturiran je 2003. Međutim, ništa ne dokazuje da je reč o skulpturi koju je grad naručio 1619. od skulptora **Hieronymus Duquesnoy the Elder**, te je donešena odluka da se obavi istraživanje kako bi se stavila tačka na nagadanja. Skulptura predstavlja dječaka koji urinira a postoji različita predanja o razlogu za podizanje takve fontane. Prema jednom od predanja, tokom opsade grada dječak je urinirao na požar koji su izazvali vojnici, i tako sačuvalo grad.

Umjesto pokretnih stepenica na metro stanicu u Pragu nosači kofera

Projektant nove dionice metroa u Pragu zaboravio je da na glavnu stanicu, gdje se presjeda za praški međunarodni aerodrom, postavi pokretnе stepenice, te turistima i putnicima

sa koferima sada besplatno pomažu nosači prtljaga. Kako bi prevazišli ovaj problem nadležni međunarodnog aerodroma u Pragu angažovali su dva mlađa covjeka koji besplatno svakog dana nose prtljag putnicima. Radno vrijeme dvojice nosača je devet sati, a aerodrom se nada da takvu uslugu i novu atrakciju neće morati dugo da plaća, zato što su gradske vlasti obećale da će ipak naći sredstva da se na toj stanici ugrade pokretnе stepenice.

Njemački par odlučio da vrati svoj dio ratnog duga Grčkoj

Grke je oduševio par njemačkih turista koji je u jednu opštinu na Peloponezu donio ček na 875 eura koliko, kako su izračunali, bar dijelom duguju Grčkoj na ime ratnog duga. Atina, koja posrće pod teretom duga koji je dostigao više od 175% BDP, odavno tvrdi da Njemačka Grčkoj nije isplatila ratne reparacije niti joj je vratila zajam na koji su je primorale okupacione vlasti 1942.

Madrid uklanja nazive koji podsjećaju na diktatora Franka

U Madridu će u 2016. biti promijenjeni nazivi 30 ulica i trgova koji nose nazive povezane sa fašističkom diktaturom 1939-1975. Promjene se donose u skladu sa odlukom koju su lokalne vlasti usvojile u decembru, četiri decenije nakon smrti diktatora Fransiska Franka. Madrid tako više neće imati Trg Kaudiljo, što je riječ koja označava vođu, a koristila se za Franka. Trg Kaudiljo, izgrađen nakon građanskog rata u Španiji u čast Frankove pobjede, tako je nazvan 1953. u čast diktatora, biće preimenovan u Luk pobjede, kao i trg Ariba Espanja, u prevodu Ustaj Španijo, po starom poklicu ekstremne desnice.

Direktive o kozmetici koja će regulisati sigurnost upotrebe kozmetičkih proizvoda. U tom cilju, Evropska komisija usvojila je Direktivu o bojama za kosu kojima se ograničava upotreba 24 sastojka u bojama. Detaljnije informacije se mogu pogledati na stranici: http://ec.europa.eu/consumers/sectors/cosmetics/cosmetic-products/hair-dye-products/index_en.htm

Švajcarska i zvanično okončala proces pristupanja Evropskoj ekonomskoj zoni

Nedelju dana prije EU referendumu u Velikoj Britaniji, Švajcarska je zvanično povukla svoju aplikaciju za članstvo u Evropskoj ekonomskoj zoni. Ova zona je samo korak prije pristupanja jedinstvenom evropskom tržištu i mogu joj pristupiti kako države članice Evropske unije, tako i one države koje nisu članice. To pokazuju i primjeri Norveške i Islanda, koje su članice ove zone, ali ne i Evropske unije. Nakon što je Donji dom švajcarskog parlamenta izglasao odluku, Gornji dom je konačno i usvojio i prekinuo aplikacioni proces, koji je počeo još 1992. godine. Kako je rekao švajcarski ministar spoljnih poslova, sledeći korak je i zvanično saopštenje Briselu da je aplikacija stopirana.

Evropska komisija usvojila Direktivu o bojama za kosu

Prodaja proizvoda za bojenje kose u EU u stalnom je porastu, zbog čega su poslanici Evropskog parlamenta odlučili da zaštite zdravlje korisnika kroz usvajanje posebne

Turisti, idite kući! – rekli su Španci

Na zidovima brojnih kuća i građevina u Španiji osvanuli su graffiti, koji poručuju stranim turistima da idu kući. Ovakve poruke su najviše primjećene na Majorci, koja već dugo godina važi kao najpopularnija turistička atrakcija. Situacija je jako napeta u jeku turističke sezone. I mada veliki broj turista utiče na rast ekonomije, mještani tvrde da ometaju njihov svakodnevni život i utiču negativno na lokalne servise. Takođe ih brine to što je Španija ove godine posebno atraktivna turistima, budući da se destinacije poput Egipta, Turske i Tunisa izbjegavaju iz bezbjednosnih razloga. I dok apeluju na turiste da napuštaju njihovu domovinu, španski mještani, sa druge strane, su spremni da dočekaju imigrante.

Koliko predrasude i stereotipi opterećuju borbu protiv diskriminacije

Dug put do pune integracije marginalizovanih grupa

Piše: Petar Đukanović

Crnogorski građani uglavnom znaju što znači diskriminacija i u svojim odgovorima je najčešće „definišu“ kao uskraćivanje ljudskih prava i nepoštovanje različitosti, pokazuje Istraživanje o percepciji građana o diskriminaciji i homofobiji u Crnoj Gori koje je Centar za građansko obrazovanje (CGO) sproveo u okviru projekta Različiti a jednaki!, uz podršku Kanadske ambasade. Ipak, 12% ispitanika ne zna što je diskriminacija, što je visok procenat na koji bi trebalo obratiti pažnju, jer u slučaju da budu izloženi diskriminaciji ne bi istu prepoznali i vjerovatno ne bi na adekvatan način reagovali da se zaštite. Tri četvrtine ispitanika smatra da uskraćivanje prava na osnovu nekog ličnog svojstva nije opravdano, odnosno 20% ispitanika smatra da uglavnom nije opravdano, ali da postoje situacije u kojima bi moglo da bude, dok 2% smatra da je uskraćivanje prava opravdano u svakoj situaciji.

Više od polovine građana smatra da diskriminacija postoji u Crnoj Gori, dok svaki peti ističe da nije prisutna. Spontani odgovori ispitanika kao najdiskriminisanije grupe u crnogorskom društvu izdvajaju siromašne, osobe sa invaliditetom i starije osobe. Odmah iza njih, na vrhu liste najdiskriminisanih su žene, Romi, seksualne manjine i u velikom procentu nacionalne manjine. Slijede radnici, politički neistomišljenici, vjerske manjine, djeca i mladi, kao i nezaposleni i bolesni. I u ponuđenim grupama čiji stepen diskriminacije treba da procijene, percepcija građana poklapaju se uglavnom sa spontanim odgovorima, pa kao najdiskriminisanije grupe navode

Gradani su spremniji da pribave da osoba seksualne orijentacije bude njihov komšija ili šef na poslu, ali su najmanje spremni da pribave homoseksulca kao člana svoje porodice.

Kad se sa opštih pitanja o diskriminaciji pređe konkretno na pitanje diskriminacije LGBT osoba, antidiskriminatorski stavovi građana se u značajnoj mjeri gube i diskriminatorski kapacitet povećava.

siromašne osobe, osobe sa invaliditetom, Rome i starije osobe, seksualne manjine, žene, kojima pridružuju i HIV pozitivne osobe, bivše zavisnike od narkotika, bivše zatvorenike i vjerske manjine kao grupe koje su u velikoj mjeri izložene diskriminaciji.

Građani su u većini saglasni da država mora da pokaže da se u Crnoj Gori poštuju Ustavnom zagarantovana ljudska prava svih manjinskih grupa, bez obzira na to da li im se dopadaju ili ne, dok 14% njih nije saglasno.

No, kad se sa opštih pitanja o diskriminaciji pređe konkretno na pitanje diskriminacije LGBT osoba, antidiskriminatorski stavovi građana se u značajnoj mjeri gube i diskriminatorski kapacitet povećava. Velika većina građana nije saglasna sa tvrdnjom da su homoseksulaci ugrožena grupa u Crnoj Gori i da im treba podrška da ostvare svoja prava, a isto tako visok procenat smatra da homoseksulanost ne postoji u Crnoj Gori. Skoro dvije trećine građana smatra da je pojавa drugačije seksualne orijentacije u manjoj mjeri prisutna u Crnoj Gori u odnosu na zemlje zapadne Evrope za što su „zaslužni“ vaspitanje, moral i porodični život koji se njeguje kao vrijednost u crnogorskom društvu i čak 70% građana dijeli ovo mišljenje.

Najčešća asocijacija građana na LGBT osobe je bolest, odvratnost i gađenje, sramota, izopačenost, nešto nenormalno i neprirodno, dok su pozitivne asocijacije izuzetno rijeteke i uglavnom se ogledaju u mišljenju da svako ima pravo na izbor, te da su homoseksulaci ljudi kao i svi drugi te da nemaju ništa protiv njih. Petina građana smatra da država homoseksulacima

treba obezbijediti liječenje kao za bilo kojeg drugog bolesnika, trećina smatra da bi država trebalo da suzbija ovu pojavu a ne da je podstiče pružajući podršku i zaštitu homoseksualcima, dok četvrta vjeruje da država treba da štiti prava seksualnih manjina kao i prava bilo koje druge manjine. Svaki drugi građanin saglasan je sa stavom da su ljudi drugačije seksualne orijentacije toliko štetni za društvo da bi trebalo ulagati napore i svim silama se boriti protiv takve pojave dok dvije petine građana smatraju da su priče o drugačijoj seksualnoj orijentaciji prenaduvane i da je homoseksualnost sasvim normalna pojava koja postoji u civilizovanom svijetu oduvijek.

Brine zatvorenost građana za nove informacije o pojavi homoseksualnosti, te samo petina građana smatra korisnim stručne, javne tribune i medijske sadržaje koji objašnjavaju homoseksualnost sa aspekta nauke. Najveći broj građana cijeni da bi bilo korisno na ovaj način objasniti uzroke homoseksualnosti, jer bi se onda moglo efikasnije boriti protiv iste, dok jedan broj građana smatra objašnjenje pojave homoseksualnosti na ovaj način irelevantnim. Građani su podijeljeni po pitanju mogućnosti da djeca u školama uče o homoseksualnosti sa aspekta nauke. Sa druge strane, građani su slabo informisani o inicijativi za donošenje zakona o istoplonoj zajednici, i tek svaki četvrti građanin je upoznat sa inicijativom a samo petina ima pozitivno mišljenje o isto. Manje od 10% građana zna neku osobu drugačije seksualne orijentacije, dok bi u većini slučajeva saznanje da je neka poznata ličnost ili političar drugačije seksualne orijentacije dovelo do smanjenja naklonosti toj osobi. Mišljenja su podijeljena kad je u pitanju glasanje za političku partiju koja bi uključila u svoj program LGBT prava.

Građani su spremniji da prihvate da osoba seksualne orijentacije bude njihov komšija ili šef na poslu, ali su najmanje spremni da prihvate homoseksualca kao člana svoje porodice. Javna manifestacija seksualnog identiteta smetala bi svakom šestom od deset građana, što se donekle prenosi i na većinski negativan stav i neslaganje sa održavanjem povorke ponosa za koju većina

Rezultati istraživanja ukazuju na autoritarnost crnogorskog društva kroz sklonost ogromne većine građana da se saglase sa tvrdnjom da zemlji treba jak i nepokolebljiv vođa kojeg treba slijediti

građana još uvijek smatra da služi paradiranju i pokazivanju seksualne orijentacije a ne načinom ukazivanja na diskriminaciju. Građani su u manjoj mjeri tolerantni prema verbalnom i fizičkom nasilju, iako postoji određeni, nezanemarljiv broj onih za koje je to prihvatljivo (10% opravdava fizičko a nešto više od 20% verbalno nasilje). Postavljeni u hipotetičku situaciju da biraju između vrsnog hirurga homoseksualca i prosječnog heteroseksualaca, koji je oženjen i ima djecu ubjedljiva većina građana spas svog života tražila bi u rukama prvog.

Rezultati istraživanja ukazuju na autoritarnost crnogorskog društva kroz sklonost ogromne većine građana da se saglase sa tvrdnjom da zemlji treba jak i nepokolebljiv vođa kojeg treba slijediti. Odnos prema ženi i stav da je najvažnije društvena uloga žene da bude dobra supruga i majka govori o čvrsto ukorijenjenom tradicionalizmu i partrijarhalnom obrascu podjele rodnih uloga. Nezanemarljiv broj građana saglasan je sa tvrdnjom da ulazak zemlje u EU može uticati na kulturu i ugroziti tradicionalne vrijednosti, a jedan broj građana smatra i da brakovi između različitih etničkih i religioznih grupa mogu biti opasnost po nacionalni integritet.

Cilj istraživanja bio je da se utvrdi percepcija građana o diskriminaciji u crnogorskom društvu, njenoj rasprostranjenosti, grupama koje su joj najizloženije, uz fokus na LGBT prava, ali i određena pitanja koja daju procjenu toga koliko je Crna Gora društvo autoritarne a koliko demokratske svijesti.

Terensko istraživanje je sprovedla agencija Ipsos Strategic Marketing na troetapnom, slučajnom, reprezentativnom i stratifikovanom uzorku od 1000 punoljetnih građana 17 opština u periodu od 15 do 21. februara 2016.

Tri lica ruskog uticaja na zapadni Balkan

Opstrukcionaš, strateški partner i uzor

Piše: Francisco de Borja Lasheras

Piše: Vessela Tcherneva

Piše: Fredrik Wesslau

Autori su politički analitičari Evropskog savjeta za spoljne odnose

Borba između velikih sila se vratila na Balkan, a Evropska unija, zaokupljena drugim krizama, je propustila da reaguje. U regionu je sve prisutniji osjećaj da se EU raspada i da više ne uzima proširenje za ozbiljno. To stvara vakuum u koji druge sile, naročito Rusija, pokušavaju da se probiju. Rusija više nije voljna da pasivno prihvati približavanje zapadnog Balkana Evropskoj uniji, a još manje NATO-u, i grabi svaku priliku da podrije evropske ciljeve, uplićući se u lokalnu politiku i promovišući anti-zapadni, populistički narativ. Moskva možda nema dobro promišljenu strategiju za zapadni Balkan, ali zato koristi svaku mogućnost da se suprotstavi zapadnim interesima, a region se pokazuje kao pogodno tle. Tri su ključne uloge kroz koje Rusija utiče na region: kao opstrukcionista, kao strateški partner i kao uzor.

Opstrukcionista

Rusija se u regionu ponaša kao taktički oportunist koji iskorišćava svaku priliku koja nađe. U ulozi opstrukcioniste ona može podrivati stabilnost i evro-atlantske integracije pojedinih zemalja zapadnog Balkana, ometati zapadne ciljeve ili pomagati lokalne izgrednike.

Najbolji primjer ovog posljednjeg je **Milorad Dodik**, predsjednik Republike Srpske. Dodik traži referendum o statusu BiH pravosuđa i o Kancelariji Visokog predstavnika u BiH, prijeti referendumom o nezavisnosti 2018. i traži ukidanje vojne misije EU (EUFOR) u BiH. Rusija zvanično ne podržava nezavisnost Republike Srpske, ali zato podržava Dodika blokiranjem ili razvodnjavanjem izjava o teritorijalnom integritetu BiH u Upravnom odboru Savjeta za primjenu Dejtonskog sporazuma, i izjavama da će bilo kakva revizija Dejtona koja bi oslabila srpski entitet predstavljati crvenu liniju za Rusiju. Uz to, u posljednje dvije

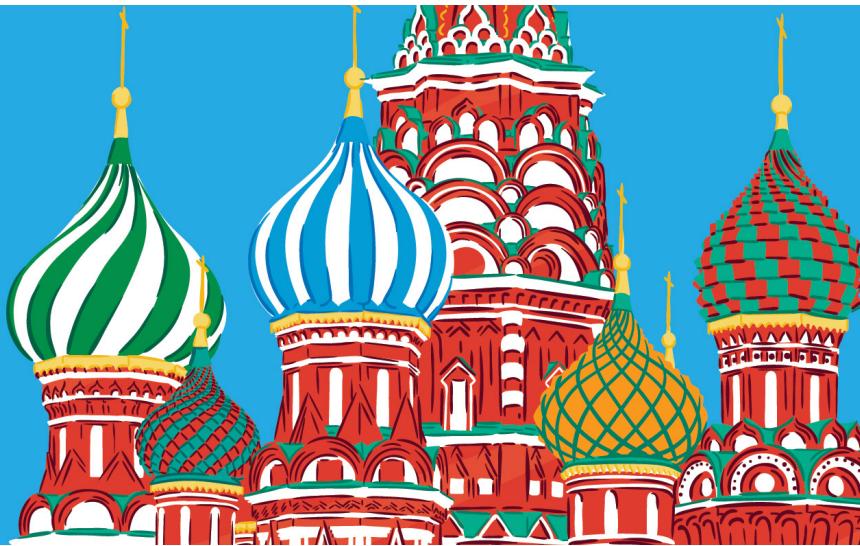
U regionu je sve prisutniji osjećaj da se EU raspada i da više ne uzima proširenje za ozbiljno. To stvara vakuum u koji druge sile, naročito Rusija, pokušavaju da se probiju

godine, Rusija se umjesto da podrži produženje mandata EUFOR-a u Savjetu za bezbjednost radije uzdržava od glasanja.

Nedavni nemiri na zapadnom Balkanu pokazuju koliko lako Rusija može da iskoristi "zavadi pa vladaj" takтику u regionu, bilo između zemalja bilo unutar njih. U ovim intervencijama, Moskva kombinuje narativ žrtve sa teorijama zavjere o zapadnom uplitanju i propagandnim kampanjama koje vode pro-kremljinski mediji. U proljeće 2015, dok su protesti protiv vlade **Nikole Gruevskog** potresali Skoplje, ministar spoljnih poslova Rusije **Sergey Lavrov** je optužio Zapad da potpiruje nemire protiv makedonskih vlasti kako bi se Vlada natjerala da podrži sankcije protiv Rusije i odustane od projekta za izgradnju ruskog gasovoda Južni tok. Na drugoj strani, Moskva otvoreno podržava proteste u Crnoj Gori protiv vlade **Mila Đukanovića** koji se pridružio sankcijama EU protiv Rusije. Ruski zvaničnici zahtijevaju referendum o članstvu Crne Gore u NATO-u, i upozoravaju da će proširenje Alijanse na zapadni Balkan predstavljati crvenu liniju.

Strateški partner

Moskva već neko vrijeme pojačano investira u ključne strateške sektore u regionu - diplomaciju, vojsku, bezbjednost, finansije, i energetski sektor - posebno u Srbiji i Republici Srpskoj. 2013 godine, tokom posjete **Putinovoj** ljetnjoj rezidenciji u Sočiju, predsjednik Srbije **Tomislav Nikolić** je potpisao ambiciozno strateško partnerstvo sa Rusijom, koje uključuje razmjenu vojnu i obavještajnu saradnju, kao i koordinaciju

pozicija u međunarodnim tijelima. Iste godine Rusija i Srbija su potpisale petnaestogodišnji sporazum o uzajamnoj odbrani, koji sadrži klauzule o zajedničkim obukama, vježbama, prodaji i kupovini naoružanja itd. Putin lično je potvrdio ovaj sporazum krajem 2014., kada je kao počasni gost posjetio vojnu paradu u Beogradu, i tom prilikom nazvao Srbiju "najbližim saveznikom" Rusije, i ponovio da Rusija podržava srpski stav prema Kosovu.

Energetski sektor je još jedna meta ruskog uticaja. Ruske državne kompanije Gazprom i Zarubezhneft, kao i privatne firme koje vode oligarsi bliski Kremlju, su usmjerene da iskoriste ishitrene privatizacije i porozan institucionalni okvir u regionu da preuzmu vodeće energetske firme u Srbiji i Bosni, i time konsoliduju dominantnu poziciju Rusije na balkanskom tržištu nafte i gasa.

Ako je suditi po otporu Crne Gore ruskim pritiscima da odustane od sankcija i članstva u NATO-u, Rusiji ne polazi uvijek za rukom da ekonomski uticaj pretoči u diplomatsku snagu. Uprkos tome, mreža ekonomskih i ličnih veza između Rusije i balkanskih elita i oligarha samo povećava broj poluga koje Moskva može da potegne u slučaju nužde.

Uzor

EU je možda uspjela da osvoji srca i umove mnogih na zapadnom Balkanu, ali i Rusija

vidljivo osvaja teritoriju u borbi za simpatije Srba, bosanskih Srba, pa čak i Crnogoraca i Makedonaca, i to uz mnogo manje investicije. U pravoslavnim dijelovima regiona, Rusija, i Putin lično, uživaju znatno poštovanje. Rusija djeluje privlačno mnogima u Bosni, Srbiji, Crnoj Gori i Makedoniji, posebno u vrijeme oskudice, i u kontrastu sa EU, koju mnogi već vide na ivici kolapsa, kao promotera "dekadentnih" vrijednosti (npr. prava LGBT osoba) i kao nasilnika koji nameće svoju volju narodu (npr. u vezi priznavanja Kosova). Ruski narativ o borbi civilizacija između ruskog svijeta i dekadentnog Zapada - borba zasnovana na društvenom konzervativizmu, nacionalizmu, odbacivanju liberalnih normi i sindromu žrtve - odzvanja ne samo među srpskim ultra-nacionalistima, radikalnim i paramilitarnim pokretima, već ima i simpatije među vodećim političarima. Oni vide Rusiju ne samo kao bratsku silu koja se suprotstavlja Zapadu silom u Ukrajini i Siriji, već i kao uzor koji nudi drugačiji i ubjedljiviji skup vrijednosti od Evrope i zapada.

Što može EU?

Evropa ne može više sebi da priušti da se drži stare oprobane politike na Balkanu. Geopolitička nestabilnost i izbjeglička kriza čine proces proširenja nedovoljnim.

EU i njenim državama članicama sada treba širi arsenal oruđa, poput strateške komunikacije i mehanizama za spriječavanje konflikta. U kontekstu geopolitičkih konflikta, borbe za premoć i političkih sukoba, EU se ne može oslanjati samo na postepene promjene i "šargarepu" članstva - trebaće joj i poneki "štap". Ali uz obećanje članstva EU mora i ubrzati integracije zemalja regiona u evropske strukture za koje članstvo nije neophodno, poput Evropske energetske unije. To bi ove zemlje čvršće vezalo za EU, obezbjedilo bolju stratesku poziciju u regionu i smanjilo sposobnost Rusije da koristi energetsku kartu u pregovorima sa pojedinim zemljama.

Čitava publikacija se može naći na www.ecfr.eu

O REKOM-u u Podgorici

Pogled političara na proces pomirenja u regionu

Piše: Tamara Milaš

Crna Gora mora da osnaži svoje napore u borbi protiv nekažnjivosti ratnih zločina, i efikasno istraži, procesuiru i kažnjava ratne zločine u skladu sa međunarodnima standardima, kako bi došlo do suštinskog pomirenja i uspostavljanja trajnog mira, a CGO kao referentna organizacija Koalicije za REKOM, svojim naporima teži doprinijeti učinkovitosti tog procesa. Ovo su neki od zaključaka druge debate o pomirenju koju su organizovali Centar za građansko obrazovanje (CGO) i Koalicija za REKOM u namjeri da podstaknu dijalog o pomirenju i načinu na koji se pomirenje razumije, ali i da se ukaže na važnost Inicijative za REKOM.

Inicijativa za REKOM okuplja brojne organizacije civilnog društva i pojedince iz regiona u zagovaranju uspostavljanja Regionalne komisije za utvrđivanje činjenica o ratnim zločinima i drugim teškim povredama ljudskih prava počinjenim na teritoriji nekadašnje SFRJ od 1991. do kraja 2001. CGO kao referentna organizacija Koalicije za REKOM, svojim naporima teži doprinijeti učinkovitosti tog procesa.

Daliborka Uljarević, izvršna direktorka CGO-a, je istakla da je veoma važno insistirati na većoj odgovornosti političara kada je suočavanje sa prošlošću u pitanju: „*Upravo politička kalkulacija ljudskim tragedijama dodatno je viktimizirala mnoge žrtve, ali i stvorila nove. Nije dovoljno deklaratивno, i u "prigodnim" prilikama, progovoriti po neku političku krilaticu. I na prošloj debati smo ukazali da u mnogim zemljama regionala političke strukture, oblikovane u ratnim godinama a živuće i danas, ostaju ključni kočničari uspostavljanja odgovornosti za zločine i procesuiranja zločinaca*“. Posebno je problematizirala pitanje zaborava naglasivši da bi možda političarima zaborav bio najprihvatljiviji: „*Ali, ko i površno zna istoriju ovih prostora, a u njoj se vjekovima forsiraju i na pijadestal stavljaju sukobi, a ne pozitivni primjeri suživotu, zna da je pokušaj zaborava prvi korak ka nekoj sljedećoj tragediji. Naime, politika flertuje sa ksenofbijom, doprinoseći održavanju zamagljenog pogleda*“.

Prof. dr Žarko Puhovski, javni zagovarač Koalicije za REKOM u Hrvatskoj, ukazao je da su ratni zločini ostavili takve rane koje se ne mogu lako zalječiti. „*U regionu imamo paradoksalnu situaciju da se od dvije vodeće države u jednoj na čelu nalaze oni koji bi se sebe današnjih prije dvadeset godina odrekli, a u drugoj imamo na vlasti one koji nijesu bili uključeni u dešavanja devedesetih, ali pokušavaju da obnove takvu atmosferu*“, pojasnio je Puhovski. On je, takođe, upozorio da pored pravosudnih ishoda za radne zločine treba voditi računa i o onima koji utiču na promjenu svijesti. «*Za mene je danas ključna riječ »sramoćenje«. Mene kao građanina zanima da se sramote oni koji su bili u komandnom lancu, kao i da se sramote politike koje su to omogućavale*».

Rifat Rastoder, predsjednik Odbora za politički sistem, pravosuđe i upravu Skupštine Crne Gore je podsjetio da je u Crnoj Gori, kao i u ime Crne Gore na drugim područjima bivše nam zajedničke

domovine, počinjen i jedan broj zločina, koji ne samo da nisu do kraja apsolvirani, nego za to, jednostavno, uprkos svom insistiranju, nije bilo dovoljno ni političke ni institucionalne volje, osvrnuvši se na devet slučajeva ratnih zločima koji su formalno pravno tretirani i opominjući na brojne koji nijesu adekvatno obrađeni ni na tom formalnom nivou.

Marija Maja Čatović, potpredsjednica Odbora za evropske integracije Skupštine Crne Gore je ukazala na važnost regionalne saradnje, kao jednoj od ključnih elemenata integracijskog procesa, a da sama brzina procesa evropskih integracija svakako zavisi i od međusobne saradnje država na Balkanu i njihove spremnosti da pripadaju ujedinjenoj Evropi. „*Okupljenost oko jedinstvenog zajedničkog cilja – da se postane članica EU, u kojoj će se za istim stolom pregovarati i odlučivati sa svim državama članicama, ali i težiti za što značajnijom pozicijom, jedan je od zajedničkih imenilaca pomirenja država u regionu*“, pojasnila je ona.

Momo Koprivica, potpredsjednik Demokratske Crne Gore je naglasio da „*Nema suočavanja sa prošlošću dok se politički sudionici rata ne suoče sa pravdom. Etno-političko preduzetništvo je osnovna prepreka pomirenju u regionu. One političke elite koje izvlače profit iz podizanja tenzija sputavaju državne i druge mehanizme da utvrđuju i prenose istinu.*“

Rade Bojović, potpredsjednik Gradsanskog pokreta URA je fokus stavio i na to gdje se nalazi

Crna Gora zapitavši: „*Ko danas želi da se suočava sa posljedicama sramnog napada na Dubrovnik? Da li, možda, neko uči djecu o činjenicama iz tog perioda?*“, ističući i gotovo zaboravljenе a „*iskonske junake*“ – kontraadmirala **Vladimira Barovića** i admirala **Krsta Đurovića**, koji su svoje časno držanje u tim vremenima platili životom a da danas „*nijedna ulica ili trg u Crnoj Gori ne nose njihovo ime, niti ima njihove biste ili spomenika u Crnoj Gori*“. Zaključio je i da se danas malo ko sjeća i crnogorskog antiratnog pokreta, kao i da „*savremena Crna Gora suštinski ne želi da se suoči sa svojom nedavnom prošlošću, realnom ulogom u raspadu SFRJ, kao i dobrotoljnom saučesništvu u zločinačkoj Miloševićevoj i velikosrpskoj politici*“.

Tokom žive diskusije uključili su se brojni učesnici.

Šućko Baković, Zaštitnik ljudskih prava i sloboda u Crnoj Gori, kazao je da se ovaj proces ne može završiti bez učešća političara. On je ocijenio da „*ne postoji ozbiljan učinak u procesuiranju ratnih zločina*“, ali da je „*napredak napravljen u procesima kompenzacije štete žrtavama, čime su zločini priznati kroz kompenzacije*“.

Stojanka Radović, tužiteljka iz Specijalnog državnog tužilaštva, koje je nadležno i za krivično gonjenje ratnih zločina, kazala je da ratni zločini ne zastarijevaju, navodeći da je u novijoj praksi ta institucija procesuirala četiri slučaja. Ona je najavila i ponovno otvaranje slučaja «Morinj». Događaj je okupio oko 50 predstavnika političkih partija, nevladinih organizacija, Vlade, pravosuđa, medija i diplomatskog kora.

Ovakve debate su tokom prošle godine, osim u Podgorici, održane su i Zagrebu, Beogradu, Sarajevu, Skoplju i Prištini, kao dio projekta *Jačanje procesa uspostavljanja REKOM-a (II faza)* koji finansira Evropska komisija, CCFD (Francuski katolički komitet protiv gladi i za razvoj) i fondacija Rockefeller Brothers.

Crnogorski udžbenici izbjegavaju temu ratnih dešavanja u regionu i ulogu Crne Gore u njima

Istorija koja se skriva

Piše: Isidora Radonjić

Centar za građansko obrazovanje (CGO) je u junu predstavio studiju "[Što skrivaju i otkrivaju crnogorski udžbenici o savremenoj istoriji Crne Gore?](#)", u okviru koje je istraživački tim CGO-a analizirao udžbenike istorije za osnovnu i srednju školu, kao i za nekoliko fakulteta Univerziteta Crne Gore, u dijelu načina na koji je u njima predstavljena savremena crnogorska istorija, sa fokusom na ratna dešavanja u regionu. Dodatno, studija uključuje rezultate istraživanja među studentima/kinjama o tome koliko oni znaju o nedavnoj prošlosti Crne Gore i regionala. Takođe, u studiji je data ocjena trenutnog stanja u predavanju istorije u Crnoj Gori, uz preporuke za unaprijeđenje i modernizaciju predavanja istorije kako bi se doprinijelo objektivnijem sagledavanju istorijskih činjenica ali i procesu pomirenja.

Studija je pokazala, da formalni obrazovni sistem u Crnoj Gori, produkuje generacije koje ne znaju gotovo ništa o skorošnjoj istoriji regionala, ali i Crne Gore, jer udžbenici ovo pitanje veoma šturo obrađuju, uz potpuno ignorisanje brojnih i važnih činjenica a posebno onih koji bi potencijalno mogli otvoriti pitanje odgovornosti mnogih koji su i sada u strukturama vlasti.

Dodatno je zabrinjavajuće da je ovaj loš pristup predavanju savremene istorije regionala i Crne Gore prisutan na svim nivoima obrazovanja – od osnovnog do visokog. Tako je čitav period od raspada Jugoslavije nadalje, u udžbenicima za osnovnu školu, predstavljen na svega pet strana, uključujući i prateće fotografije. U gimnazijama se ovaj period obrađuje takođe krajnje površno na svega tri strane, i to sa manje-više identičnim podacima kao u osnovnoj školi. Gimnazijalci mogu iz samo jedne rečenice, kao i osnovci, saznati o načinu na koji je Crna Gora bila uključena u ratna zbivanja: "U napadu JNA na

dubrovačku regiju učestvovali su i rezervisti iz Crne Gore". U udžbeniku za srednje stručne škole se ovaj period obrađuje na četiri strane, sa više detalja u određenim segmentima, ali se lekcija završava sa 1999.godinom tako da nema ni podataka nadalje. Još je lošija situacija u visokom obrazovanju, odnosno na tri fakultetske jedinice koje su analizirane – Pravni, Filozofski i Fakultet političkih nauka. Posebno problematično je što se na katedri za istoriju obrazuje budući nastavni kadar, a taj isti kadar ne dobija formalno obrazovanje potrebno za kvalitetno izvođenje takve nastave. Na primjer, na Filozofskom fakultetu Univerziteta Crne Gore, između ostalih, obrazuju se budući učitelji i profesori istorije, a da ni nastavnim planovima ni udžbenicima niti praksom ovo pitanje nije obrađeno odnosno istorija se za ove studente završava sa 1992.godinom, dok rat u cijelosti, uključujući sve zločine koji su počinjeni, ostaju skriveni.

CGO je sproveo i terensko istraživanje među studentima Pravnog, Filozofskog i Fakulteta političkih nauka. To istraživanje ukazuje na poražavajuće rezultate ovakvog odnosa prosvjetnih vlasti prema važnom istorijskom periodu na (ne)znanje studenata u Crnoj Gori. Noviju istoriju bivših republika SFRJ, po sopstvenom priznanju, ne zna 12,5% anketiranih studenata, 58,8% ima površno a 28,3% određeno znanje, dok 3,3% nije dalo nikakav odgovor. Najviše onih koji cijene da dobro poznaju ovu oblast je među studentima Fakulteta političkih nauka (35%), dok je na Pravnom fakultetu taj procenat nešto manji (27,5%) a najmanji na Filozofskom fakultetu (22,5%).

No, kada se to znanje malo testira, dobija se podatak da 50,8% anketiranih ne zna koliko je nekadašnja SFRJ imala republika a koliko

pokrajina, 40,8% to zna, a 3,3% bilo je bez ikakvog odgovora. Upitani dalje da nabroje koje su države danas međunarodno priznate, a bile su u sastavu SFRJ, 62,5% anketiranih nije znalo tačan ili potpun odgovor, 6,7% nije dalo nikakav odgovor, a tek nešto malo manje od jedne trećine (30,8 %) je znalo da navede sve države nastale iz nekadašnje SFRJ. Čak 85% anketiranih studenata Fakulteta političkih nauka nije znalo da nabroji sve međunarodno priznate države koje su nekad bile u sastavu SFRJ.

Polovina anketiranih studenata (50,8%) je, na osnovu tri ponuđene opcije, tačno označila godinu kada je održan referendum koji je bio osnov za stvaranje SRJ navodeći da je to bila 1992. godina, 40% nije tačno odgovorilo, a 9,2% nije dalo nikakav odgovor. Da su sada nezavisne države – Srbija i Crna Gora činile SRJ zna 86,7% studenata/kinja.

Crnogorski studenti većinski smatraju (54,2%) da je Crna Gora učestvovala u ratu od 1991. do 1995, ali je i gotovo trećina (30,8%) onih koji tvrde da nije, 9,2% ne zna odgovor na to pitanje, a 5,8% izbjeglo je da odgovori na bilo koji način. Gotovo dvije trećine studenata/kinja dalo je, i među ponuđenim opcijama, netačan odgovor na pitanje koje godine je izvršena oružana intervencija na Dubrovnik i generalno Dubrovačku regiju, a nešto manje od trećine studenata/kinja (30%) navodi da je to bilo 1991.

Napitanje koji političar snosi najveću odgovornost za građanski rat na teritoriji bivše SFRJ 50,8% studenata/kinja navodi **Slobodana Miloševića**, 47,5% **Franju Tuđmana**, 30,8% **Radovana Karadžića**, 27,5% **Aliju Izetbegovića**, 14,2% **Mila Đukanovića**, 10,8% **Momira Bulatovića**, a po 6,7% **Milana Kučana** i **Kira Gligorova**. Crnogorski studenti se uglavnom slažu u ocjeni odgovornosti političkih lidera u državama bivše SFRJ za ratna dešavanja, ali razlike postoje kad je riječ o Radovanu Karadžiću i Milu Đukanoviću. Naime, dok 50% anketiranih na FPN drži Karadžića odgovornim za ovo pitanje, taj broj je drastično manji među studentima Pravnog i Filozofskog fakulteta i kreće se od 20 do 22,5%.

Zaboravljeni

Istraživanje je pokazalo da su zaboravljeni poginuli pripadnici JNA iz Crne Gore i NATO žrtve, jer svega 50% studenata u Crnoj Gori nakon četvrt vijeka od oružane intervencije na Dubrovnik i generalno Dubrovačku regiju, zna da je tom prilikom poginulo 165 pripadnika JNA iz Crne Gore. Značajan broj njih, upitan zaokruži između tri opcije 13, 442 ili 165 navodi da je poginulo svega 13 osoba. Svega 27,5% studenata je znalo da je bilo sedam ljudskih žrtava tokom NATO bombardovanja u Crnoj Gori, dok 55% nije dalo tačan odgovor, a 17,5% studenata nije dalo nikakav odgovor.

Za **Srđana Aleksića** i njegov herojski čin, a po kojem je nedavno i jedna ulica u Podgorici dobila ime, čulo je 40% studenata/kinja, dok 38,3% ne zna ko je on, a 21,7% je ispitanika nijesu dali nikakav odgovor na ovo pitanje.

Takođe, Đukanovića smatra odgovornim 22,5% studenata Filozofskog fakulteta, dok je taj procenat na Fakultetu političkih nauka duplo manji (12,5%) a na Pravnom fakultetu za dvije trećine manji (7,5%).

Crnogorske obrazovne institucije još uvijek ne pokazuju dovoljno volje da se odupru politizaciji udžbenika, bilo u onom što skrivaju ili otkrivaju ti udžbenici, a time se dovodi u pitanje vaspitna i obrazovna uloga istorije kao predmeta, makar kad je riječ o savremenoj istoriji Crne Gore. Stoga je potrebno što prije pristupiti promjeni postojećih udžbenika i njihovom osavremenjivanju, i to od strane onih koji imaju integritet da ne prave kompromis sa vlastima o načinu na koji će predstaviti savremenu crnogorsku istoriju, kojoj su pečat dali i oni koji i dalje imaju značajnu političku moć u Crnoj Gori.

Danijela Stolica, generalna direktorka Direktorata za poljoprivredu i ribarstvo

Jačanje konkurentnosti i otvorena mogućnost korišćenja EU fondova ključne prednosti otvaranja poglavlja 12 i 13

Crna Gora je krajem juna u Briselu na Međuvladinoj konferenciji između otvorila dva nova pregovaračka poglavlja 12 - Bezbjednost hrane, veterinarstvo i fitosanitarni nadzor i 13 - Ribarstvo. Mnoge domaće djelatnike u ove dvije oblasti očekuju izmjene i novine, a na crnogorskim je institucijama da uspešno sprovedu procese u ovim izuzetno zahtjevnim oblastima. O ovoj temi smo razgovarali sa **Danijelom Stolicom**, generalnom direktorkom u Direktorata za poljoprivredu i ribarstvo pri Ministarstvu poljoprivrede i ruralnog razvoja.

» Što je bilo presudno da bi Crna Gora otvorila pregovore o poglavljima 12 i 13, odnosno koje su to ključne aktivnosti sprovedene da bi bili spremni za početak pregovora o ova dva kompleksna poglavlja?

Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja uložilo je veliki trud i rad kako bi se ispunili svi preduslovi za otvaranje poglavlja 12 i 13. Crna Gora je za ova poglavљa dobila mjerila za otvaranje, i to tri mjerila za poglavlje 12 i jedno mjerilo za poglavlje 13.

Prvo početno mjerilo je podrazumijevalo da primarno zakonodavstvo mora sadržati dovoljno kvalitetnu osnovu za dalje nesmetano i trajno prenošenje pravne tekovine EU

kroz sekundarno zakonodavstvo, bez potrebe za njegovim budućim izmjenama u Skupštini. To je zahtjevalo izmjene i dopune 10 zakona pravnog okvira za poglavlje 12. Ovo mjerilo ispunjeno je 7. oktobra 2015. donošenjem Zakona o bezbjednosti hrane.

Druge mjerilo odnosilo se na donošenje Strategije za

transpoziciju i implementaciju pravne tekovine Evropske unije za poglavlje 12 s Opštim akcionim planom i Posebnim akcionim planom za kontrolu i iskorjenjivanje klasične kuge svinja. Usvajanjem ove Strategije, 10. septembra 2015. Crna Gora je ispunila i drugo mjerilo.

Treće mjerilo se odnosilo na kategorizaciju objekata. To je značilo da je sprovedena ocjena usaglašenosti svih objekata koji posluju sa hranom i da je lista objekata razvrstanih u dvije kategorije, objekti koji ispunjavaju EU standarde i oni koji ne ispunjavaju, dostavljena EK, čime smo ispunili i treće mjerilo.

Za poglavlje 13, možemo reći da je bilo manje zahtjevno

„Sigurno je da će nam biti potrebno dosta vremena. Ipak su ovo poglavlja o kojima se pregovara do samog kraja pregovaračkog procesa, a takvo je i iskustvo drugih zemalja članica. U ovim poglavljima nema prostora za „pregovaranje“, od nas se očekuje dosljedno prenošenje pravne tekovine i primjena standarda i važno je da se iskoristi vrijeme do pristupanja za primjenu standarda“

u odnosu na poglavlje 12, ali nimalo jednostavno jer smo morali donijeti Strategiju razvoja ribarstva s Akcionim planom transpozicije pravne tekovine. U izradu Strategije bili su uključeni svi relevantni stručnjaci iz Crne Gore, prije svega zaposleni u Ministarstvu poljoprivrede i ruralnog razvoja, ali i naučnici sa Instituta za biologiju mora, a imali smo i podršku eksperta iz Hrvatske koji je angažovan od strane FAO Adria Med projekta.

» Koji su budući koraci nakon otvaranja poglavlja 12 i 13, u procesu uskladjivanja zakonodavstva iz ovih oblasti?

Naši budući planovi zacrtani su dokumentima koje je pripremilo Ministarstvo a donijela Vlada, a to su strategije i akcioni planovi za oba poglavlja u kojima je detaljno predstavljena dinamika usaglašavanja zakonodavstva, kao i aktivnosti na uspostavljanju institucionalnih i administrativnih kapaciteta. Pred nama su veliki izazovi, posebno u dijelu administrativnih kapaciteta. Naime, moramo imati u vidu da je naša administracija malobrojna, a da moramo stvoriti uslove za sprovođenje Zajedničke ribarstvene politike u poglavlju 13. Sa druge strane, u poglavlju 12 se do 2020. mora donijeti veliki broj podzakonskih akata i uspostaviti sistem koji će garantovati dosljednu primjenu standarda bezbjednosti hrane.

» Koliko će vremena biti potrebno za ovo, posebno imajući u vidu činjenicu da poglavlje 12 predstavlja jedan od najvažnijih elemenata za redovno funkcionisanje unutrašnjeg tržista EU i uspostavljanje nesmetanog i slobodnog kretanja robe?

Sigurno je da će nam biti potrebno dosta vremena. Ipak su ovo poglavlja o kojima se pregovara do samog kraja pregovaračkog procesa, a takvo je i iskustvo drugih zemalja članica. U ovom poglavlju nema prostora za „pregovaranje“, od nas se očekuje dosljedno prenošenju pravne tekovine i primjena standarda i važno je da se iskoristi vrijeme do pristupanja za primjenu standarda (ovdje prije svega mislim na objekte koji posluju s hranom).

Danijela Stolica

» *Koja je procjena za finansijska sredstva koja moraju biti uložena da bi se ova poglavљa zatvorila? Istovremeno, koliko se procjenjuje da ćemo dobiti sredstava iz EU fondova kako bi politiku u ovom dijelu uskladili sa standardima EU?*

Poglavlje 12 iziskuje značajna sredstva, prije svega za izgradnju infrastrukturnih kapaciteta kao što su granična inspekcijska mjesta za veterinarske i fitosanitarne preglede. Crna Gora mora uz podršku EU fondova da izgradi objekte na graničnim prelazima sa trećim zemljama koji će zadovoljiti EU standarde, da reguliše neškodljivo uklanjanje nusproizvoda životinjskog porijekla, kao i da opremi i akredituje laboratorije. Pored toga, veliki izazov je i obuka kadrova. Kad je u pitanju ribarstvo, najveći dio sredstava potrebno je izdvojiti za opremanje ribarskih luka, mjesta prvog iskrcaja, ali i opremanje i obuku inspektora za ribarstvo. Za sad je opredijeljeno oko 52 miliona iz pretpriступnih fondova za sva tri sektora (poljoprivreda, ribarstvo i bezbjednost hrane), ali smo već započeli s pregovarima i s drugim međunarodnim institucijama oko povoljnijih aranžmana za finansiranje ovih projekata.

» *Da li je crnogorska administracija spremna za upravljanje troškovima koji su vezani za pitanja zajedničke poljoprivredne politike?*

Ne možemo u EU sa aferom "Snimak", sa kupovinom ličnih karata, sa krađom izbora i opštim nepovjerenjem u izborni proces. Ako nemamo slobodne i fer izbore onda nemamo osnovne prepostavke za demokratsko uređenje naše države. Crna Gora ima lošu vlast koja je glavni krivac za političku i ekonomsku krizu u kojoj se danas nalazimo.

Mi smo, odnosno Direktorat za IPARD plaćanja je u procesu akreditacije za upravljanje pretpriступnim fondovima za ruralni razvoj, IPARD, i sve je spremno za akreditaciju IPARD agencije. O tome da postoji povjerenje između Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja i EK najbolje govori činjenica da mi već sada „upravljamo“ EU fondovima u saradnji sa Svjetskom bankom kroz projekt IPARD like. Za nas će u narednom periodu najveći

Vino se među prvima izvozi na tržište EU

» *Da li Crna Gora ima trenutno prehrambene proizvode koji su spremni za tržište EU?*

Da, imamo prehrambene proizvode koji se već sada izvoze na tržište EU. Na prvom mjestu to je vino, ali radimo i na jačanju konkurentnosti, odnosno ispunjavanju standarda i za druge proizvode (prije svega mesne prerađevine, med i maslinovo ulje). No, moramo imati na umu da je za nas najvažnije da dostignemo kvalitet proizvoda i da oni budu konkurentni prvo na domaćem tržištu, a za proizvode koji zadovoljavaju kvalitet i kvantitet možemo govoriti i o izvozu na EU tržište. Najvažniji vid izvoza za domaće proizvode je turizam. Izgradnjom ekskluzivnih turističkih kapaciteta koje posjećuju visokoplatežni gosti otvorila se prilika za sve proizvođače koji su uložili u kvalitet da svoje proizvode plasiraju upravo tim gostima, i to po značajno višim cijenama.

Crnogorska poljoprivreda ima veliku šansu od procesa pridruživanja i uz zajednički rad, nas u Ministarstvu i poljoprivrednih proizvođača, ta šansa mora biti iskorisćena na najbolji način.

izazov predstavljati ispunjavanje uslova za upravljanje EU fondovima za poljoprivredu koji će nam biti na raspolaganju tek nakon pristupanja. To je zaista zahtjevan proces, ali mi smo zacrtali jasne planove i sigurna sam da ćemo uz energiju koji imamo u Ministarstvu i podršku EK imati operativnu Agenciju za plaćanje do dana pristupanja.

» *Koliko su tradicionalni crnogorski proizvodi, poput sira, pršuta itd. bezbjedni i kvalitetni ako se cijene kroz prizmu evropskih standarda?*

Svi proizvodi koji se stavlju na tržište su bezbjedni i zadovoljavaju standarde propisane Zakonom o bezbjednosti hrane koji je usaglašen s evropskom pravnom tekinom. Kada je riječ o tradicionalnim proizvodima, tokom 2016. godine donijeta je Uredba o uslovima za odstupanje u pogledu izgradnje, uređenja i opremanja objekata koji imaju mali obim proizvodnje, prerađe i obrade hrane upravo radi stvaranja pravnog okvira za zaštitu malih proizvođača. Ovo ne znači da se odobravaju izuzeća u pogledu primjene standarda bezbjednosti hrane već samo u pogledu tradicionalne opreme koja se koristi za te vidove proizvodnje kao što su kace, drvene police i slično koje čine ambijent neophodan za tradicionalnu proizvodnju. Istakla bih da je veoma značajno što smo već na samom početku sprovođenja IPARD-a uveli mogućnost pomenutih odstupanja jer ćemo time izbjegći nepotrebna ulaganja malih proizvođača i omogućiti im da budu konkurentni. Neke države nisu dale tu mogućnost u pretpriступnom periodu i time su ugasili veliki broj prerađivačkih kapaciteta.

» *Koje su konkretnе koristi koje otvaranje pregovora donosi za proizvođače iz oblasti poljoprivrede i ribarstva?*

Otvaranjem poglavlja 12 osigurava se primjena visokih standarda bezbjednosti hrane i otvara se mogućnost za jačanje konkurenčnosti domaćih proizvoda i njihov bolji plasman na tržištu. Što se tiče poglavlja 13, ribarima će se otvoriti mogućnost korišćenja značajnih EU fondova za ribarstvo i organizovano djelovanje na tržištu. Otvaranje poglavlja predstavlja i dodatnu obavezu da ispunimo sve planove koje smo donijeli, a to znači ulaganje u infrastrukturne projekte i primjenu standarda čime će naši proizvođači hrane i ribari imati iste uslove kao i njihove kolege u EU. Crnogorska poljoprivreda ima veliku šansu od procesa pridruživanja i uz zajednički rad, nas u Ministarstvu i poljoprivrednih proizvođača, ta šansa mora biti iskorisćena na najbolji način.

Svetlana Pešić

Nastavak evropskih reformi: kandidatura BiH za članstvo u EU

Umjesto striktnog uslovljavanja, politika “štapa i šargarepe”?

Piše: mr Vladimir Vučković

Dvadeset godina od završetka krvavog građanskog rata u Bosni i Hercegovini (BiH) i potpisivanja mirovnog sporazuma u Dejtonu, ova balkanska zemlja demonstrira određeni napredak u procesu evropskih integracija. Imajući u vidu posljedice ratnih sukoba, koje svoj snažan izraz imaju kroz živuću etničku i vjersku netrpeljivost, secesionističke pokrete, nefunkcionalnu državnu upravu, sveprisutnu korupciju i kriminal, te neefikasnu ekonomiju, predajom kandidature za članstvo u EU ova država dokazuje svoju privrženost EU kao jednom od najvažnijih strateških spoljнополитичких ciljeva. Dodatno, to može biti obavezuće za vladajuće političke strukture da se fokusiraju na unutrašnje političke i socio-ekonomske reforme kako bi dobili pozitivno mišljenje od strane Savjeta ministara EU.

Hronološki posmatrano, BiH se ne može pohvaliti tako dobrim rezultatima u procesu evropskih integracija. Nakon

EU samita u Solunu iz 2003. i isticanja „perspektive članstva“ za zemlje zapadnog Balkana, BiH pokazuje priličnu nezainteresovanost za članstvo u EU, održavajući status potencijalnog kandidata godinama. Posljedično, BiH otpočinje zvanično pregovore sa EU o potpisivanju Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) 2005. koji se okončavaju krajem 2007. kroz parafiranje SSP-a i procjenom tadašnjeg komesara **Olli Rehna** da između političkih lidera postoji odgovarajuća mjera usaglašenosti po pitanju reformi. SSP je potpisан izmeđу BIH i Evropske komisije 2008. a stupio je na snagu 2015. Jedan od vidljivih koraka na putu ka članstvu u EU predstavljalo je i uvođenje bezviznog režima sa sve građane BiH 2010. A predaja aplikacije za članstvo, tokom februara 2016, nesumljivo je podsticaj usklađivanju sa Kopengaškim kriterijumima i implementacijii *acquis-a*.

Upošteno uzevši, BiH bilježi vidljiv ali ograničeni napredak u procesu evropskih integracija koji je spor i nepredvidljiv, uz opterećenje još uvijek samo deklarativne podrške članstva od strane političkih elita u zemlji. S druge strane, može se očekivati da podnošenje aplikacije za članstvo u EU bude stimulans za političke vode da se pokrenu i uhvate u koštač sa političkim i socio-ekonomskim problemima u zemlji.

Evidentno je da je EU, u kontekstu omogućavanja apliciranja za članstvo BiH u Uniju, napravila određene ustupke, i za očekivati je da će EU i nastojati da povrati date ustupke u budućnosti. To se posebno odnosi na određene uslove

koje je BiH morala da ispuni ukoliko želi da aplicira za članstvo u EU. Prije svega, usvajanje mehanizma koordinacije kojim bi se smanjila složenost administrativnog aparata i otvorila mogućnost da BiH u procesu pregovora nastupa jedinstveno, kao i izmjene SSP koje se odnose na tzv. tradicionalnu trgovinu. Takođe, neki od uslova bili su i raspisivanje poslijeratnog popisa stanovništva (koji još uvijek nije uraden), poštovanje odluke Evropskog suda za ljudska prava u slučaju **Sejdic-Finci** koja se odnosi na ustavnu diskriminaciju manjina a koja još nije primijenjena, kao i rješavanje pitanja sa Republikom Srpskom koja nastoji da opstruira državne institucije i naglašava mogućnost odvajanja od BiH. EU je ove ustupke napravila radi neophodne demokratske konsolidacije i tranzicije države i što efikasnije difuzije EU normi i vrijednosti, ali oni imaju vremensko oručenje.

Iako EU u političkom odnosu prema zemljama zapadnog Balkana vodi politiku uslovljavanja radi ispunjavanja obaveza iz

SSP-a, u slučaju BiH je na djelu više princip „štapa i šargarepe“. To može biti ljekovito za sveobuhvatnu reformu unutrašnjeg političkog i socio-ekonomskog sistema BiH, ali i ohrabrujuće za građansku participacije u zemlji u kojoj se bilježi sve veći nivo pesimizma građana. Posljedično, vjerodostojnost perpektive članstva bi mogao biti i pozitivan katalizator u premošćivanju unutrašnjih političkih podjela koje postoje između elita i društva, stvarajući optimalne uslove za unapređenje unutrašnje socio-ekonomske situacije.

STANJE SLOBODE JAVNOG OKUPLJANJA – ZAKON I PRAKSE

Koliko su slobodna okupljanja u Crnoj Gori?

Piše: Aleksandra Vavici

Piše: Ivana Bogoević

Autorke su istraživačice javnih politika u Institutu alternativa (IA).

U Crnoj Gori je tokom posljednjih godina došlo je do velike polarizacije društva oko političkih pitanja, ali i značajnog intenziviranja građanskog aktivizma i javnih okupljanja. Građani sve više izlaze na ulice, pritom ne nailazeći na političku volju i dovoljan kapacitet institucija u obezbjeđivanju prava na javno okupljanje. Istraživanje Instituta alternativa o stanju slobode okupljanja u Crnoj Gori pokazalo je da država mora dalje da radi na unapređenju zakonskih rješenja, poboljšanju praksi i konstantnom učenju, kako bi na pravi način obezbjedila građanima da uživaju ovo pravo.

Preklapanja nadležnosti nacionalnih i lokalnih vlasti - O javnim okupljanjima u Crnoj Gori odlučuje Ministarstvo unutrašnjih poslova (MUP).

Tačnije, javna okupljanja se ne odobravaju, već se o njima nadležni organ samo obavještava, prijavom koja treba da sadrži informacije o organizatoru, cilju, mjestu i vremenu okupljanja. Ipak, tu se administrativni poslovi organizatora ne završavaju. Nije novo da u Crnoj Gori administracija može da oteža mnoge aktivnosti građana, pa je to slučaj i ovdje – ukoliko organizatori žele da na mjestu okupljanja upotrebe određeni rekvizit, kiosk, štand, binu ili neki drugi privremeni objekat, za to se moraju obratiti lokalnom sekretarijatu zaduženom za komunalne poslove. Kako svaka opština donosi posebne propise o regulisanju, postavljanju, izgradnji i uklanjanju privremenih objekata, često se desi da svaka opština različito definiše koji su to predmeti koji se mogu postaviti. To nas praktično dovodi do situacije da postoje objekti koje organizatori mogu korisiti tokom okupljanja u jednoj opštini, dok bi u drugoj to bilo nemoguće. Ali, ni tu administrativnim mukama nije kraj – većina organizatora koje smo intervjuisali kažu da nisu bili upoznati sa lokalnim propisima, te da su za njih prvi put saznali na samom okupljanju, kada im je bilo naloženo da objekte uklone.

Potpuna zabrana okupljanja – Ignorantia iuris nocet - Javno okupljanje nadležni organ može samo privremeno zabraniti, u slučajevima kada prijava nije potpuna, kada je cilj okupljanja usmjeren ka izvršenju krivičnog djela ili ograničavanja prava drugih ljudi, narušavanja javnog reda i mira ili ukoliko se održava na mjestima na kojima to nije dozvoljeno. Iako je zabrana okupljanja formulacija koja se u Zakonu o javnim okupljanjima ne može pronaći, MUP je u 2014. godini donijelo 23 rješenja kojima se okupljanje zabranjuje. Pored toga što je MUP rješavao prijave organizatora na način nepoznat Zakonu, u rješenjima se pozivao i na druge podzakonske, javnosti nedostupne, akte, kao što je Pravilnik o unutrašnjem redu u zgradama Vlade, koji ne može biti pravni osnov za odluku o zabrani javnog skupa.

Zakonska ograničenja bez ustavnog osnova - Ustav Crne Gore jemči slobodu okupljanja, u skladu sa međunarodnim demokratskim standardima, navodeći taksativno situacije u kojima se ista može privremeno ograničiti, radi sprječavanja nereda ili vršenja krivičnog djela, ugrožavanja zdravlja, morala ili radi bezbjednosti ljudi i imovine. Iako Ustav poznaje samo privremeno ograničavanje okupljanja koja ne vezuje za lokacije održavanja, dodatna ograničenja iz Zakona koja se tiču mjesta održavanja javnih okupljanja su široko postavljena i njima se uvodi trajna zabrana okupljanja na pojedinim lokacijama (ispred Skupštine, Vlade, Ustavnog suda). Ovo je bio slučaj i u prošlim verzijama Zakona, ali će biti u nedavno usvojenoj, koja neustavne odredbe zakona ne rješava.

Neefikasno obezbjeđivanje skupa - Jedno od pitanja koje je oktobra 2015. posebno privuklo pažnju, kako nacionalne tako i međunarodne zajednice, jeste obezbjeđivanje skupa i postupanje policije. Policija tokom obezbjeđivanja protesta

ima jasan zadatok - održavanje javnog reda i mira u skladu sa principima ljudskih prava u domenu zakonitosti, neophodnosti, proporcionalnosti i nediskriminacije. Ipak, prošlogodišnji opozicioni i građanski protesti svjedoče drugačije. Policijska represija se ogledala u prekomjernoj sili, koja je demonstrirana upotrebom suzavca, pendreka i gumenih metaka, zbog čega je veliki broj građana pretrpio posljedice. Dodatan problem nastao je jer policija nije osigurala mirno napuštanje skupa za građane. Na rasplet događaja se i dalje čeka, i nakon deset mjeseci. Od 28 pripadnika Specijalne antiterorističke jedinice (SAJ), koji su demolirali automobil i nanjeli fizičke povrede jednom građaninu, u noći protesta, dva su pripadnika SAJ-a dobровoljno priznala krivicu, dok se od komandanta ove jedinice, **Radosava Lješkovića**, i dalje ne može saznati ko je sve učestvovao u nanošenju povreda te noći. Institucije nisu bile proaktivne u rješavanju prijava prekomjerne upotrebe sile od strane građana. Zaštitnik ljudskih prava i sloboda je jedina institucija koja je odradila svoj posao, podnošenjem krivične prijave protiv komandanta SAJ-a, što je i uslovilo početak njegovog suđenja krajem juna ove godine. Doduše, osam mjeseci po završetku protesta. Politička odgovornost čelnih ljudi, tadašnjeg ministra unutrašnjih poslova,

Raška Konjevića kao i direktora Uprave policije, **Slavka Stojanovića** i dalje izostaje. Nedostatak integriteta i odgovornosti može samo dodatno naškoditi ugledu ovog represivnog aparata. Posebno zabrinjava namjera policijskih službenika da prikriju neetičko postupanje svojih kolega, što šalje opasnu poruku da je prekomjerna upotreba sile *modus operandi* crnogorske policije, koja već dovoljno pati od nedostatka građanskog povjerenja. Pored toga što se policija pokazala kao represivna, pokazala se i kao netransparentna. Ministarstvo nije dostavljalo blagovremeno dokumentaciju o upotrebi gumenih metaka tokom protesta Savjetu za građansku kontrolu policije, dok je detaljan izvještaj o tome dočekala ruka Savjeta Evrope. Policijska "kultura skrivanja" ovako značajnih informacija ne doprinosi snaženju prethodno pomenutog građanskog povjerenja, naprotiv.

Nova rješenja - stare navike - Sa novim Zakonom, promjene nam se teško naziru. Poslanici su propustili priliku da unaprijede oblast ljudskih prava prihvativši Predlog zakona o javnim okupljanjima i javnim priredbama bez amandmanskog djelovanja. To praktično znači da mi, kao građani:

- » ne možemo da održimo mirno javno okupljanje ispred Vlade i Skupštine, ključnih institucija koje kreiraju politike u državi;
- » ne možemo da organizujemo okupljanje kojim ćemo iskazati nezadovoljstvo nekim drugim koji se održava u isto vrijeme u neposrednoj blizini;
- » ne možemo biti sigurni da li će Policija da raspusti nenajavljen skup, jer su odredbe Zakona podložne širokom tumačenju službenika;
- » nećemo znati koji su uzroci zabrane javnog okupljanja, jer nije uvedena obaveza Policiji da svoju odluku obrazloži detaljno.

Za ove i niz drugih loših zakonskih odredbi, međunarodna praksa i civilni sektor koji se bavi ovim pitanjima, imaju rješenje. Kao i uvek, čeka se samo dobra volja državnih organa i poslanika da urede ovu oblast ljudskih prava i građanima obezbijede slobodu da mirnim javnim okupljanjem utiču na kreiranje politika u državi.

Korak naprijed ka poboljšanju socioekonomskih uslova?

Tri miliona eura za nova radna mjesta na zapadnom Balkanu

Piše: Svetlana Pešić

Međunarodna organizacija rada (MOR) i Regionalni savjet za saradnju (RSS) će zajednički napraviti Platformu za zapošljavanje i socijalna pitanja zapadnog Balkana u okviru novog projekta kojeg finansira Evropska komisija, a koji je potpisana u Briselu, 1. marta 2016. U projekt će, pored Crne Gore, biti uključene i Albanija, Bosna i Hercegovina, Makedonija, Kosovo i Srbija.

Naši sagovornici su saglasni da građani Crne Gore od uspješne realizacije ovog projekta mogu očekivati, pored ostalog, i veoma značajan impuls u procesu podizanja zapošljivosti i prilagodljivosti radnika i oticanju institucionalnih prepreka koje sputavaju otvaranje novih radnih mesta. Međutim, jedan dio smatra da nepostojanje čvrstih i nezavisnih institucija umanjuje apsorpcionu moć Crne Gore u pogledu ovog projekta, odnosno njenu sposobnost da procesuira i pretvori pomenute resurse i pogodnosti u povećanje zaposlenosti i viši nivo socijalne sigurnosti.

Projekat ESAP će trajati 36 mjeseci a projektni tim će se nalaziti u Sarajevu. Kroz projekt će se uspostaviti struktuiran dijalog o socijalnim i pitanjima zapošljavanja između vlada i socijalnih partnera na zapadnom Balkanu. Projektom će se obuhvatiti neposredne i virtuelne aktivnosti poput regionalnih sastanaka, bilateralnih razmjena i razvoja novih alata i informativnih materijala, kao i virtuelna platforma putem za praćenje i nadogradnju pojedinačnih aktivnosti.

Ministarstva u regionu će imati priliku da sama definišu ciljeve a nacionalne

službe za zapošljavanje će biti podržane da učestvuju u radu mreže zavoda za zapošljavanje Evropske unije (EURES). Regionalna baza podataka bi trebalo da doprinese izradi boljih nacionalnih politika i mjera za zapošljavanje, sve po standardima EU.

Prema riječima **Gorana Svilanovića**, generalnog sekretara Regionalnog savjeta za saradnju, „*jedan od ciljeva projekta Employment and Social Affairs Platform (ESAP) jeste da se da podrška*

Goran Svilanović

ministarstvima za rad i socijalnu politiku u pripremi Programa ekonomskih reformi. Ministarstva za rad i socijalnu politiku će imati priliku da sama definišu sopstvene potrebe u okviru pripreme, praćenja, sprovodenja i izvještavanja o Programu ekonomskih reformi, tako da će Platforma biti prilagođena potrebama svakog pojedinačnog ministarstva u regionu”.

Svilanović ističe da je “*drugi cilj da se podrže nacionalne službe za zapošljavanje kroz stručnu podršku pri izradi mjera zapošljavanja, kao i pri ocjeni uspješnosti mjera za povećanje zaposlenosti. Posebno je važno da ćemo podržati nacionalne službe za zapošljavanje da učestvuju u radu mreže zavoda za zapošljavanje Evropske unije*

(EURES)”. On dalje navodi da će se u sklopu projekta uspostaviti i regionalne radne grupe kako bi se omogućila razmjena iskustava, studijske posjete unutar regiona, ali i u zemljama članicama Evropske unije, kao i zajednički treninzi, razmjenz materijala i informacija.

“Napravićemo i regionalnu bazu podataka koja će biti dostupna javnosti i koja će omogućiti izradu nacionalnih i regionalnih analiza tržišta rada, kao i politika zapošljavanja. Time će projekat doprineti izradi boljih nacionalnih politika i mjera za zapošljavanje zasnovanih na stručnoj analizi i praksi EU”, dodaje on za *Evropski puls*.

Kako je pojasnio Svilanović, sve aktivnosti projekta namijenjene su javnim institucijama – prevashodno ministarstvima rada i socijalne politike i nacionalnim službama za zapošljavanje na zapadnom Balkanu. *“Naše vlade će kroz svoja ministarstva i službe za zapošljavanje sudjelovati u upravljanju projektom, kao i pripremi aktivnosti, kako bi te aktivnosti bile prilagođene njihovim posebnim nacionalnim potrebama. ESAP tim je smješten u Sarajevu u Savjetu za regionalnu saradnju. Ovaj projekat u potpunosti finansiraju Europska unija kroz program pretpriistupne pomoći (multikorisnička IPA) kao i Savjet za regionalnu saradnju”,* dodaje Svilanović.

“S obzirom da je zapošljavanje jedna od najbitnijih tema usko vezanih za ekonomski rast u regionu, vlade su izrazile veliki interes za ovaj projekat. Ekipa Savjeta za regionalnu saradnju koja je odgovorna za sprovodenje projekta, posjetiće sve zemlje regiona kako bismo dogovorili mehanizme upravljanja projektom i pripremili detaljan plan aktivnosti prilagođenih potrebama regiona u prvoj godini projekta. Takođe, na regionalnoj konferenciji o tržištu rada i politici zapošljavanja će se detaljno

predstaviti upravljačka struktura projekta, kao i planirane aktivnosti i očekivani rezultati projekta”, najavio je Svilanović.

U Crnoj Gori je, prema podacima Zavoda za zapošljavanje (ZZZ), u februaru 2016. bilo 42,52 hiljade nezaposlenih. Stopa nezaposlenosti je, prema izvještaju ZZZ, porasla sa 18,15% na 18,33%. Bivša direktorica Zavoda za zapošljavanje i predstavnica Vlade u toj instituciji po Sporazuma vlasti i opozicije, **Vukica Jelić** za *Evropski puls* podsjetila je da su korisnici platforme Albanija, Bosna i Hercegovina, Makedonija, Kosovo, Crna Gora i Srbija a da je ukupna vrijednost projekta za

Vukica Jelić

sprovodenje Platforme 3 miliona eura, dok je planirani period realizacije mart 2016. – mart 2019. Prema njenim riječima, sprovodenje Platforme za zapošljavanje i socijalnu politiku predstavlja početnu fazu podrške državama zapadnog Balkana prilikom procesa pridruživanja zemljama EU. *“Platforma za zapošljavanje i socijalnu politiku u državama Zapadnog Balkana se sastoji od dvije komponente. Savjet za regionalnu saradnju će sprovoditi prvu komponentu koja se odnosi na unaprijeđenje ambijenta radne mobilnosti u regionu, razvoj kompetentnih vještina, razvoj baze podataka u okviru obrazovanja, politike za radne odnose i socijalne politike. Fokus Savjeta za regionalnu saradnju će biti na dva cilja: unapređenje kapaciteta nadležnih institucija (ministarstava) zaduženih za izradu*

politika koje se odnose na razvoj ljudskih resursa i unapređenje kapaciteta zavoda za zapošljavanje i njihovo jače povezivanje u regionu”, potvrdila je Jelić.

Ona je dodala i da će Međunarodna organizacija rada sprovoditi drugu komponentu Platforme pri čemu će njeni glavni ciljevi biti: jačanje tripartitnog dijaloga u državama Zapadnog Balkana i podrška implementacije reformi u oblasti zapošljavanja odnosno tržišta rada: “*Fokus Međunarodne organizacije rada će biti na jačanju tripartitnog savjeta, izradi zakona o radu (transponovanje članova direktiva EU u zakone o radu), kolektivno pregovaranje i mirno rješavanje radnih sporova. Pored toga u okviru ove komponente podrška će biti pružena u pravcu unapređenja kapaciteta radnih inspekcija, izradi zakona o zdravlju i zaštiti na radu (transponovanje direktiva EU) i borbi protiv neformalnog zapošljavanja.*”

U Izvještaju za Crnu Goru koji je Odbor za spoljne poslove Evropskog parlamenta usvojio u februaru, a koji je predstavio Čarls Tanok, navodi se da se “*trebaju preduzeti dalji koraci u borbi protiv nezapošljenosti i socijalne diskriminacije, siromaštva i jačanja radnih i sindikalnih prava u skladu sa standardima Evropske unije*”.

Magistar pravnoekonomskih nauka, **Momo Koprivica**, koji je i potpredsjednik Demokratske Crne Gore, smatra da

Platforma za zapošljavanje i socijalnapitanjazapadnogBalkana može stvoriti snažan podsticaj za formiranje stimulativnog i efikasnog institucionalnog okvira i novine u radnom i socijalnom zakonodavstvu, koje će pratiti evropske procese u pravcu izgradnje modela koji osnažuju društveno odgovorno

Osnažiti mjere zapošljavanja za mlade, dugo nezaposlena lica i ranjive grupe

U Izvještaju Evropske komisije (EK) o Crnoj Gori za 2015. se navodi da je Crna Gora postigla određeni nivo spremnosti u oblasti socijalne politike i zapošljavanja. Takođe, prema Izvještaju, ostvaren je određeni napredak u ovoj oblasti posebno u dijelu zapošljavanja i socijalne inkluzije. Sa druge strane, ističe se i da je neophodan dodatni rad kako bi se osiguralo zakonodavno usklađivanje s pravnom tekvinom EU i dodaje:

„Kritična situacija na tržištu rada ostaje ključni problem. Sljedeće godine Crna Gora naročito treba da intenzivira aktivne mјere tržišta rada kada je riječ o zapošljavanju mladih, dugo nezaposlenih lica, kao i lica koja pripadaju ranjivim grupama; ojača kapacitete na svim nivoima kako bi implementirali socijalne i reforme zapošljavanja; ojača saradnju sa socijalnim partnerima i NVO“.

preduzetništvo, prilagodljivost i fleksibilnost u organizaciji rada, minimizaciju kratkoročnih političkih motiva u procesu kolektivnog pregovaranja. „*Koordinirano djelovanje i povezivanje nacionalnih institucija zaduženih za tržište rada može poslužiti sniženju ukupnih društvenih troškova institucionalnih reformi zbog nekoliko razloga. Prvo, povezivanje i kombinovanje nacionalnih resursa može voditi krupnjim institucionalnim reformama i posledično zajedničkom raspodjeljivanju i smanjenju prosječnih fiksnih troškova koje snosi svaka pojedinačna zemlja u pogledu oblikovanja institucionalnih poboljšanja. Drugo, Platforma može obrabiti kombinovanje institucionalnih reformi tako da se isti društveni resursi koriste za različite iako srodne institucionalne produkte i institucionalna poboljšanja kako*

Momo Koprivica

Crna Gora da se ubrza

„Crna Gora je u značajnom institucionalnom zaostatku u ovoj oblasti, odnosno ima veliku udaljenost od optimalne institucionalne granice. Neophodna je snažna politička volja da se pristupi reformi institucionalnog ambijenta i sposobnost da se mijenja priroda institucionalne reforme kako se zemlja bude približavala institucionalnoj granici. Nepostojanje čvrstih i nezavisnih institucija umanjuje apsorpcionu moć Crne Gore u pogledu ovog projekta, odnosno njenu sposobnost da procesuira i pretvori pomenute resurse i pogodnosti u povećanje zaposlenosti i viši nivo socijalne sigurnosti. Participacija relevantnih nedržavnih subjekata može relativizovati takođe prisutan problem deficit administrativnih kapaciteta koji umanjuje apsorpcionu moć Crne Gore kad su u pitanju resursi i pogodnosti koje generiše Platforma. Građani i građanke Crne Gore od uspešne implementacije ovog projekta mogu očekivati, pored ostalog, i veoma značajan impuls procesu podizanja zapošljivosti i prilagodljivosti radnika i otklanjanju institucionalnih prepreka koje sputavaju otvaranje novih radnih mesta“, upozorava Koprivica.

normativnog okvira tržišta radne snage tako i socijalne politike. Treće, Platforma može generisati efekat sinergije, odnosno korišćenje različitih resursa iz različitih zemalja za postizanje institucionalnih inovacija, a za šta je posebno važan input specifično znanje MOR. Ušteda društvenih troškova zbog koordiniranog djelovanja oslobođa dodatnu količinu društvenih resursa koji se mogu alocirati u produktivne svrhe i podići nivo zaposlenosti“, objašnjava Koprivica.

Koprivica ocjenjuje da Platforma stvara tri potencijalne pogodnosti za sve zemlje zapadnog Balkana i za Crnu Goru posebno. Prvo, kako je on naveo, *Crna Gora raspolaže oskudnim budžetskim sredstvima*, a Platforma obezbjeđuje dodatne resurse za generisanje institucionalne izgradnje u oblasti uređenja tržišta radne snage i socijalne politike, bez dodatnog fiskalnog opterećenja i bez produbljivanja fiskalnog deficit-a. Drugo, Koprivica smatra da, imajući u vidu da je *deficit znanja* ozbiljna barijera institucionalnoj izgradnji u Crnoj Gori, upravo aktivnosti predviđene projektom u vidu regionalnih sastanaka,

bilateralnih razmjena, razvoja novih alata i sl. mogu doprinijeti otkrivanju, uvećanju i širenju specijalizovanih i sistematičnih znanja u pogledu razvoja radnopopravnih i socijalnopravnih institucija koje pogoduju rastu zaposlenosti, privrednom rastu i socijalnoj stabilnosti. Treće, on ističe da *Platforma ima potencijal da generiše permanentan podsticaj vlasti i nadležnim organima da pristupe i dosljedno sprovode institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta javne uprave i udruženja poslodavaca i radnika.*

Posebna odgovornost za postizanje rezultata u ovoj oblasti je na vlastima, jer fleksibilnost radnopopravnih i socijalnopravnih institucija, tj. njihova sposobnost da se prilagode problemima koji nastaju evolucijom sistema, presudno zavise od kvaliteta političkih institucija. Stoga, stručna javnost mora doprinijeti razobljičavanju pogrešnih predstava o funkcionisanju tržišta radne snage i o radnom i socijalnom zakonodavstvu.

Rubrika reUNION ima za cilj da predstavi način života gradana i građanki Evropske unije koji borave u Crnoj Gori i gradana i građanki Crne Gore koji borave u Evropskoj uniji. Koje su prednosti, a koje mane života kod nas i vani, a sve kroz prizmu naših prijatelja, komšija, rođaka čete imati prilike da čitate u narednim brojevima Evropskog pulsa.

EU u Crnoj Gori

» *Otkud Vi u Crnoj Gori?*

Kao što se i većina stvari na svijetu dešava slučajno, tako sam se i ja prijavila za program stažiranja mladih svršenih studenata, preko Ministarstva vanjskih poslova Italije, kako bih provela tri mjeseca u jednoj od ambasada Italije širom svijeta. Budući da sam imala iskustva preko Erasmusa u Njemačkoj, pozicionirala sam Berlin na prvo, a Podgoricu na drugo mjesto. Italijanska ambasada u Crnoj Gori je tražila kandidata sa poznavanjem slovenskih jezika. Budući da sam imala Bečelor diplomu iz ruskog jezika, pomislila sam: što da ne? Nisam mogla da prepostavim da će mene izabrati na poziciju u Podgorici. Došla sam ovdje na tri mjeseca u januaru 2011. i nikad se nisam vratila!

» *Da li ste prije dolaska u Crnu Goru znali nešto o našoj zemlji? Možete li se sjetiti kada ste prvi put čuli za Crnu Goru?*

Pošto sam studirala slovenske jezike i pohađala predmete o savremenoj istoriji na fakultetu, Crna Gora mi nije bila nepoznаница. Ali, moram priznati da u srednjoj školi nisam dovoljno naučila o istoriji ove zemlje. Kao što je obično slučaj na kraju godine prije mature, profesori moraju da ubrzaju predavanja o svjetskoj istoriji, prije svega period svjetskih ratova do skorošnjih događaja. Nažalost, imali smo tek toliko vremena da pokrijemo gradivo do pada Berlinskog zida, dok su događaji sa druge strane Jadranskog mora bili uglavnom zapostavljeni.

» *Sjećate li se Vašeg prvog susreta sa Crnom Gorom i što ste tada osjećali, pomislili? Kako biste opisali početak svog života u Crnoj Gori? Što vam je bilo posebno izazovno, teško, da li je bilo ikoga ko Vam je mogao pomoći da se snadete?*

U Crnu Goru sam došla u 13. januara 2011, bio je četvrtak poslije podne, i sjećam se da me iste noći probudio zvuk eksplozija, vatrometa i petardi. Nisam imala predstave što se događa i bila sam malo zabrinuta... niko mi nije rekao da je u toku proslava Pravoslavne nove godine! Poslije toga, život je tekao glatko. Mala, ali živahna italijanska zajednica, i nekoliko prijatelja iz Podgorice koji pričaju italijanski, su mi pomagali u svakodnevnom životu kako bih se integrisala. Sada kada znam jezik, se osjećam stvarno lakše!

Chiara Gaia lascone, Italija

» *Pratite li društvena dešavanja u Crnoj Gori i kako vam se čini proces reformi kroz koje Crna Gora prolazi trenutno, posebno ako se uzme u obzir proces evropskih integracija? Radimo li sve kako bi trebalo ili imate neku sugestiju što bismo mogli drugače i bolje?*

Proces evropskih integracija donosi promjene u državi, bez obzira na to da li će Crna Gora postati punopravna članica ili ne. Nije bitan samo cilj – biti dio EU, već pozitivne promjene koje donosi put ka istoj – to je najmoćniji uticaj EU integracije na region zapadnog Balkana. Trebali bi se fokusirati više na koristi koje proces nosi, ne samo na prednosti koje će Crna Gora imati onda kada se priključi, a što bi ujedno učinilo proces laksim, samim time i sadržajnijim.

» *Koje su prednosti, a koje mane života u Crnoj Gori u odnosu na zemlju iz koje dolazite?*

Najdraže mi je u životu u Podgorici što ljudi nalaze vremena za svoje porodice, prijatelje i hobije. Samim time što je mali grad, ljudi mogu uživati u slobodnom vremenu. S obzirom na to da sam nekoliko godina radila u Milanu, odlično znam da po završetku radnog vremena u haotičnom gradu, gdje putovanja ponekad oduzmu sate, čovjeku ostane malo vremena da se posveti omiljenim aktivnostima. Ovdje je život sporiji, ali bogatiji u pogledu odnosa. Takođe, primjetila sam da mladi ljudi mogu da naprave promjenu i rade na odgovornim pozicijama, dok u Italiji moju generaciju većinom smatraju premladom za bilo koje uticajnije pozicije.

» *Što je po Vašem mišljenju najveće bogatstvo Crne Gore?*

Njeni resursi – kako prirodni tako i ljudski. Crna Gora ima raznovrsnost pejzaža, prirode, faune, sve što bi se moglo iskoristiti na održiv način i tako privukli ekološki turisti kako bi im se predstavile planine, jezera, prelijepa morska obala. Ljudski resursi – Crnogorci koje ja poznajem su srdačni, velikodušni, dobro obrazovani i ambiciozni, što u današnje vrijeme nije nešto što treba uzeti zdравo za gotovo. Crna Gora treba i dalje da ulaže u mlade ljudske resurse, da ih zadrži u zemlji i podrži u razvoju ideja za održiv napredak Crne Gore.

Crna Gora u EU

Andrija Klikovac, Crna Gora

» Otkud Vi u Italiji?

Opredijelio sam se da nastavim svoj obrazovni put u Italiji prvenstvo zbog želje da steknem adekvatna znanja iz ekonomije, usavršim jezik, upoznam italijansku istoriju i kulturu, a takođe steknem vještine koje prouzrokuje osamostaljenje od roditelja.

» Da li ste prije dolaska u Italiju znali nešto o ovoj zemlji? Možete li se sjetiti kada ste prvi put čuli za Italiju?

Za Italiju sam čuo kao dijete, kao zemlju fudbala, kasnije čuvenih italijanskih filmova poput La vita e bella, italijanskih festivala poput San Rema, karakteristične kuhibine itd. Takođe, znao sam da postoji istorijska veza između naše države i Crne Gore. Ta posebna veza je regina Elena di Savoia, inače često spominjana kao Elena di Montenegro. Može se zaključiti iz priča italijanskih građana da je naša princeza Jelena bila mnogo poštovana i veliki humanista o čemu govore ulice, bulevari i ustanove koje nose njeno ime.

» Sjećate li se Vašeg prvog susreta sa Italijom i što ste tada osjećali, pomislili? Kako biste opisali početak svog života u Italiji? Što Vam je bilo posebno izazovno, teško, da li je bilo ikoga ko vam je mogao pomoći da se snađete?

Prije početka studija i života u Italiji, posjetio sam Italiju turistički. Ali, tada nisam uspio da doživim Italiju na pravi način. Italija je država u kojoj morate da živite, da je pređete od sjevera do juga, kako bi vidjeli da je to jedna jedinstvena država u svijetu sa velikim specifičnostima i razlikama. Kada sam došao da živim u Rim, najveći grad Italije, bilo je mnogo čudno. Preći iz Podgorice u tako veliki grad bio je veliki izazov. Takođe, još veći izazov bilo je studiranje na italijanskom jeziku. No, zahvaljujući crnogorskim studentima koji su bili тамо sve je bilo mnogo lakše. Od traženja smještaja, učenja jezika, upoznavanja društva, grada itd. Italija je učinila da тамо steknem prijatelje na osnovu djela i to će zasigurno pamtitи cijelog života.

» Italija je već duže vrijeme članica Evropske unije. S tim u vezi, da li prepoznajete određene evropske

vrijednosti koje Crnoj Gori nedostaju kako bi postala članica EU?

Smatram da su dva osnovna segmenta na kojima Crna Gora mora da radi – promovisanje rada i stručnosti. To je cilj svih nas. Italija je država slična Crnoj Gori, država puna razlika između sjevera i juga. Čak je u tome ispred Crne Gore. Ali, sticanje znanja i uspjeh zasnovan na radu povezuju sve ove razlike, bez obzira da li riječ o ljudima koji dolaze iz Torina, Barija, Napulja i svim tradicionalnim razlikama koje nose sa sobom.

» Koje su prednosti, a koje mane života u Italiji u odnosu na Crnu Goru?

Prednosti su zasnovane na izuzetno velikoj konkurenциji, kako na fakultetu, u biznisu ili bilo kojoj profesiji. Na mene je to djelovalo vrlo stimulativno. Recept je jasan: samo rad dovodi do cilja! Crna Gora pojam rada i konkurenциje nije shvatila istorijski na pravi način, pa ni danas, iako stvari idu na bolje zahvaljući uticaju Evropske unije i shvatanju potreba tržista i kriterijuma kvaliteta. Zato se kod nas stvaraju predrasude jer se ne prihvata konkurenca i odgovara se na nju radom i usavršavanjem. Mane života u Italiji su vezane za populaciju mladih gdje je tržiste dosta zasićeno u raznim oblastima, iscrpljeni resursi koji su doveli da visoke stope nezaposlenosti mladih ljudi. Dalje, efekti globalne ekonomske krize su ostavili snažne posljedice koje je i danas teško otkloniti. Mnogo veće nego u Crnoj Gori. Takođe, zbog same veličine gradova i države komunikacija je mnogo kompleksnija i narod je manje blizak međusobno u odnosu na Crnu Goru. Mi nasu ali s obzirom da našu bliskost u Crnoj Gori i ne koristimo često na pravi način ovo mogu gledati i kao prednost Italije.

Evropski glasovi iz Crne Gore

Evropski glasovi iz Crne Gore je kampanja na društvenim mrežama kreirana u sklopu projekta *Homo Europeanus – prevladavanje deficit-a znanja o EU*, koji podržava Evropska unija u okviru programa *Europa za građane*, a koji partnerski u Crnoj Gori sprovodi Centar za građansko obrazovanje (CGO).

Cilj kampanje je da doprinese unapređenju informisanosti i znanja građana o EU i srodnim pitanjima te da stimuliše debatu o različitim aspektima procesa evropskih integracija Crne Gore.

U tom kontekstu, očekuje vas puno zanimljivih činjenica o EU, koje će vam, nadamo se pojasniti način na koji EU funkcioniše, približiti procese koji se odvijaju unutar Unije, tekuće trendove sa naglaskom na situaciju u Crnoj Gori kao zemlji kandidatu za članstvo. Nudimo građanima mogućnost da iskažu svoje mišljenje, stavove, nade, očekivanja ali i strahove, dileme i sumnje u vezi sa trenutnim stanjem u EU, izazovima i mogućnostima njenog budućeg razvoja.

Ako želite da podijelite sa nama vaše mišljenje i učestvujete u debati, dobrodošli ste da nam se pridružite tako što ćete komentarisati objave, postavljati pitanja i biti dio dijaloga evropskih glasova iz Crne Gore. Otvoreni smo za sve vrste komentara, pesimizam i optimizam, kritiku i podršku. Nećemo objavljivati uvredljive komentate i govor mržnje.

Debatujmo i učimo zajedno o EU i procesu evropskih integracija Crne Gore!

Petar Dukanović

„Ideja o integraciji u Evropsku uniju mi je važna jer mi nudi mogućnost uključivanja u jednu šиру zajednicu, prevladavanje uskog nacionalnog identiteta i njegovu nadogradnju evropskim identitetom koji je raznovrsniji, otvoreniji i tolerantiniji, dakle dovoljno širok da se u njemu osjećam komotno i zadovoljno. Evropski identitet podrazumijeva vrijednosti demokratije, ljudskih prava, multikulturalizma, solidarnosti i ravnopravnosti, odnosno sve one vrijednostima koje su meni lično bliske.

Evropska unija danas ima puno izazova i teškoća da se razvije u ono što kao potencijal nosi u sebi, isto kao i Crna Gora koja je na putu evropskih integracija. Moje je mišljenje da je najbolji put za prevladavanje izazova na obje strane obrazovanje koje afirmiše evropske vrijednosti i identitet, kao i ohrabruvanje građanskog aktivizma. Obrazovani i aktivni građani imaju ključnu ulogu kad je riječ o

unapređenju nacionalnih demokratskih sistema u državama koje teže članstvu u EU, kao i prevladavanju problema demokratskog deficit-a i drugih prepreka međusobnog razumijevanja i saradnje koje koče napredak Evropske unije.

Pridruži se kampanji *Evropski glasovi iz Crne Gore!* Podijeli sa nama svoje mišljenje, uključi se u debatu o EU i procesu evropskih integracija Crne Gore!"

Isidora Radonjić

,Imala sam priliku da u toku osnovnih studija, kroz Erasmus Mundus program, boravim dva semestra u Varšavi. Studirala sam istoriju na Istarskom institutu pri Varšavskom univerzitetu. Ovo iskustvo mi je pomoglo da proširim svoje znanje u različitim oblastima i da usavršim engleski jezik, kao i da naučim poljski. Upoznala sam veliki broj ljudi iz čitavog svijeta. Studiranje u Evropi i u Crnoj Gori se razlikuju po mnogo čemu. Nažalost, oni koji studiraju ovdje, kod kuće, nemaju mogućnost da iskuse čari pravog studentskog života. Mladi ljudi u EU su mnogo aktivniji za vrijeme studiranja, skoro svi pored studija i rade. Takođe, kultura putovanja je drugačija zbog jeftinijih mogućnosti putovanja koje su pristupačne studentskom standardu. Vezano za kvalitet obrazovanja i studentski aktivizam, rekla bih da dosta zaostajemo za Evropom, ali situacija se polako mijenja na bolje. Nadam se da će u budućnosti više mladih ljudi ići na studije u inostranstvo i

kasnije implementirati svoje znanje ovdje i tako unaprijediti život u Crnoj Gori."

Mina Kalezić

,Kada su u pitanju evropske integracije, čini se da je naša država na dobrom putu. Ipak, da bi postala članica ove naddržavne institucije, Crna Gora će se suočiti sa još puno izazova i moraće da učini još puno toga, posebno kada je u pitanju prihvatanje evropskih vrijednosti poput: multikulturalizma, vladavine prava, poštovanje osnovnih ljudskih prava i sloboda. Međutim, građani treba da shvate da nije sve na institucijama i da je potreban i njihov trud da bi se ove vrijednosti usvojile. Ipak je građanin ključ svega i glavni pokretač demokratskog društva! Jednom kada građani Crne Gore shvate da su i oni dio procesa evropskih integracija i da i oni imaju važnu ulogu u tom procesu, sigurna sam da će i put ka EU biti brži i lakši."

Vučić Ćetković

,Evropska unija je kao slikarsko platno - prostor neograničenih mogućnosti."

ZAŠTITA ZVIŽDAČA U TEORIJI I PRAKSI

Centar za razvoj nevladinih organizacija (CRNVO) je 4. marta 2016, u saradnji sa Britanskom ambasadom u Podgorici, organizovao konferenciju „Zaštita zviždača u teoriji i praksi“. Otvarajući skup, **Ana Novaković**, izvršna direktorka CRNVO-a, ukazala je na tri problema sa kojima se suočavaju zviždači u Crnoj Gori i u regionu: još uvijek neispitanu primjenu zakona o zaštiti zviždača, slabu motivisanost potencijalnih zviždača da prijave nezakonitosti i opšti odnos šire javnosti prema zviždačima. **Ian Viting**, ambasador Velike Britanije, podsjetio je na značaj zviždača, koji zbog rješavanja glavnih problema u društvu stavljuju na kocku profesionalni, ali i privatni život, apostrofirajući neophodnost njihove zaštite. U vezi sa tim, osvrnuo se i na iskustvo Velike Britanije. Ministar pravde, **Zoran Pažin**, naveo je da je Crna Gora uradila mnogo na unaprijeđenju zakonodavstva za zaštitu zviždača i da je sada ključna primjena, što predstavlja jedan od najvećih izazova u narednom periodu, budući da su korupcija i organizovani kriminal dva najveća problema crnogorskog društva. Na konferenciji su svoja iskustava iznijeli i zviždači iz Crne Gore i regionala: **Višnja Marilović** iz Sarajeva i **Milisav Dragojević** iz Podgorice. Ispred Centra za građansko obrazovanje (CGO), učestvovala je **Mina Kalezić**, asistentkinja na programima.

SEMINAR O SOCIJALNOM PREDUZETNIŠTVU

NVO Juventas je od 7. do 10. marta 2016, u Podgorici, organizovao seminar o socijalnom preduzetništvu, u okviru kojeg su predavali **Boško Nenezić** iz CEMI-ja, **Milena Kalezić** iz PR centra i **Goran Radisavljević**, izvršni direktor Timočkog omladinskog centra iz Srbije. Tokom ovog treninga, učesnici - predstavnici civilnog sektora u Crnoj Gori, razgovarali su o značaju socijalnog preduzetništva, razvoju istog u svijetu i u regionu. Upoznali su se sa razvojem biznis plana, SWOT analizom, kao i izazovima sa kojima se suočava jedan preduzetnik. Predstavnice Centra za građansko obrazovanje (CGO) na ovom seminaru bile su **Isidora Radonjić** i **Mina Kalezić**, asistentkinje na projektima.

ZNAČAJ I IZAZOVI OBRAZOVANJA MLADIH ZA PREDUZETNIČKU KULTURU U CRNOJ GORI

Centar za građansko obrazovanje (CGO), u saradnji sa Preduzetničkim klubom Gimnazije „Slobodan Škerović“ - „Žica“, organizovao je 25. marta panel diskusiju *Evropski okvir ključnih kompetencija za cjeloživotno učenje – značaj i izazovi obrazovanja mladih za preduzetničku kulturu u Crnoj Gori*. Preduzetničko obrazovanje ima posebno važnu ulogu kao motor pozitivnih društvenih promjena i razvoja, a u Crnoj Gori prisutno je u osnovnoj školi kao međupredmetna tema, ali i kroz obrazovanje za održivi razvoj, dok je u gimnaziskom obrazovanju preduzetništvo izborni predmet. U srednjem stručnom obrazovanju preduzetničko obrazovanje integralni je dio nastave stručnih predmeta. Kao primjer dobre prakse, predstavljen je rad Preduzetničkog kluba Gimnazije „Slobodan Škerović“ koji nosi naziv „Žica“, a koji je pod vodstvom koordinatorke profesorke **Milene Pajović** na nedavno završenom evropskom takmičenju u Sloveniji od ukupno 49 klubova osvojio značajno 7 mjesto. Tokom panela ona je zajedno sa članicama preduzetničkog kluba **Marijom Boljević** i **Jovanom Nedović** predstavila svoja iskustva iz rada u preduzetničkom klubu, učešća na sajmu, te potencirala važnost susreta i razmjene mladih preduzetnika sa vršnjacima iz drugih evropskih država. One su predstavile i dio produkata svog rada, kao i neke od brojnih uspješnih akcija koje su realizovale u svojoj školi. Koordinator programa **Petar Đukanović** govorio je o program Evropa za građane kao šanso da kroz obezbjeđivanje sredstava promovišu različite aspekte obrazovanja i tema koje su važne u evropskim okvirima, među kojima je preduzetništvo posebno važno. Panel diskusija bila je dio aktivnosti projekta *Homoeuropeanus-prevladavanje deficitia znanja o EU*, koji CGO sprovodi u partnerstvu sa 14 evropskih organizacija.

PETI GODIŠNJI SEMINAR O PREVENCICI GENOCIDA

U Sarajevu, 09. i 10. marta 2016, održan je peti godišnji seminar „*Izgradnja otpornosti i inhibitora protiv svirepih zločina: zajednički plan za prevenciju*“, u organizaciji Centra za postkonfliktna istraživanja (CPI) u saradnji sa Ujedinjenim nacijama. Učesnici su bili predstavnici civilnog sektora sa prostora bivše Jugoslavije. Cilj seminarra bio je da odlabrene organizacije iz regije svoje sugestije formulišu kao zajedničke preporuke za Sekretarijat Ujedinjenih nacija (UN), te predstavnike vlada i članice UN-a. CPI i UN Kancelarija su kompletirali listu relevantnih organizacija iz regiona Balkana koje se nastoje uključiti u ovu aktivnost kao buduće alumni organizacije. Kroz diskusije i izlaganja učesnika došlo se do zaključka da treba raditi na poboljšanju regionalne saradnje između organizacija koje se bave srodnim temama sa ciljem poboljšanja rezultata rada, kao i sa kancelarijom UN-a. Kasnije su učesnici dobili dokument sa usvojenim preporukama, za potrebe dalje analize. Na seminaru je jedna od učesnica bila i **Isidora Radonjić**, asistentkinja na programima u CGO-u.

KONSULTACIJE O AMANDMANIMA ZA USPOSTAVLJANJE JEDNAKIH ŠANSI ZA SVE MEDIJE

Tokom marta i aprila 2016, predstavnici Centra za građansko obrazovanje (CGO) – **Boris Marić**, viši pravni savjetnik, **Ana Vujošević**, koordinatorica EU programa i **Daliborka Uljarević**, izvršna direktorka, održali su sastanke sa poslanicima Socijalistične narodne partije (SNP), Demokratske Crne Gore, Građanskog pokreta URA, Socijaldemokratske partije (SDP), Liberalne partije (LP), Hrvatske građanske inicijative (HGI), Demokratske partije socijalista (DPS) i Pozitivne Crne Gore o [prijeđlogu amandmana](#) CGO-a na set medijskih i vezanih zakona. Shodno obavljenim konsultacijama, CGO očekuje da se predloženi amandmani, u zakonom propisanoj formi, nađu u skupštinskoj proceduri. Amandmani su pripremljeni u cilju uspostavljanja jednakih šansi za sve medije u Crnoj Gori kroz precizno regulisanje pristupa javnim fondovima i finansiranju medija iz budžeta Crne Gore, a rezultat su višegodišnjih istraživanja i analiza, nacionalnih i međunarodnih, koje je CGO sprovodio. Konkretnije, pripremljeni su u okviru projekta „Regulacija jednakog pristupa medija javnim fondovima u Crnoj Gori“ koji je dio regionalnog projekta „Medijska opservatorija za Jugoistočnu Evropu“, a koji sprovodi regionalno partnerstvo deset organizacija civilnog društva, na čelu sa Mirovnim institutom iz Ljubljane, uz finansijsku podršku Evropske unije.

URUČENI SERTIFIKATI ZA POLAZNIKE VI I VII CIKLUSA PEP-A

U Centru za građansko obrazovanje (CGO), nakon desetonedjelnog trajanja, završen je u aprilu VI, a u junu VII ciklus radionica u okviru svjetski poznatog Programa Edukacijom do mira (PEP). Sertifikate za uspješno pohadanje dobilo je 53 učesnika tokom VI ciklusa i 34 učesnika tokom VII ciklusa. Radionice su bile raznovrsne i podsticajne, a materijali su za ovaj program predstavljali izbor iz ključnih tema o kojima je pred međunarodnom javnošću govorio **Prem Ravat**, svjetski priznat stručnjak u ovoj oblasti. Svrha PEP-a je da pomogne učesnicima da istraže mogućnost ličnog mira i otkriju njihove unutrašnje resurse – oruđa za život kao što su unutrašnja snaga, mogućnost izbora, zahvalnost i nada. Svaka radionica sastoji se od nekoliko video priloga, vremena za razmišljanje i pratećeg materijala za čitanje. CGO ovaj program realizuje u okviru svog obrazovnog programa „Savremene tendencije u kritičkoj misli“, a facilitatorka tokom radionica je menadžerka PEP-a za Crnu Goru, **Caroline Jovičević**. Novi odnosno VIII po redu ciklus PEP radionica realizovaće se od oktobra 2016.

«EVROPSKI KAFE» I U 2016-OJ

Centar za građansko obrazovanje (CGO) je, 13. aprila 2016. u saradnji sa fondacijom Friedrich Ebert (FES), u okviru projekta «*Evropski kafe*» organizovao, prvi u 2016, sastanak predstavnika NVO sa predstavnicima opozicije građanske profilacije, a u svjetlu pregovora EU i Crne Gore, na temu „*Žive li evropske vrijednosti u Crnoj Gori i na koji način se građanska opozicija bori za njih?*“. Gosti su bili **Miodrag Lekić**, predsjednik DEMOS-a, **Aleksa Bećić**, predsjednik Demokrata Crne Gore i **Dritan Abazović**, potpredsjednik Građanskog pokreta URA. Tokom drugog sastanka, na temu „*Evropska unija i zapadni Balkan - juče, danas, sutra?*“, aktivisti civilnog društva su 18.maja 2016. razgovarali sa **Jozom Radošem**, poslanikom Evropskog parlamenta i članom Parlamentarnog odbora EU i Crne Gore za stabilizaciju i pridruživanje (POSP). Cilj *Evropskog kafea* je kreiranje platforme za otvorene i plodonosne neformalne diskusije koje će doprinijeti unaprijeđenju saradnje organizacija civilnog društva i institucija, inteziviranju komunikacije, mapiranju postojećih izazova i definisanju prijedloga za njihovo prevazilaženje, kao i informisanje o posebnim aspektima procesa pristupanja Crne Gore EU, a kroz diskusiju predstavnika NVO u Crnoj Gori i različitim akterima tog zahtijevnog procesa.

ALUMNISTI PRESTIŽNOG MARSHALL MEMORIAL FELLOWSHIP PROGRAMA POSJETILI CRNU GORU

Centar za građansko obrazovanje (CGO) je, i ove godine bio domaćin američkim polaznicima prestižnog Marshall Memorial Fellowship programa u Crnoj Gori od 15. do 20. aprila 2016. Tokom svog boravka u Crnoj Gori, oni su imali priliku da se upoznaju sa potencijalima i izazovima Crne Gore, obilazeći njene različite dijelove, učeći o crnogorskoj istoriji ali i savremenim kulturnim izrazima, kao i o tekućoj društveno-političkoj i ekonomskoj situaciji, sa fokusom na evroatlantske integracije i vladavinu prava. U tom kontekstu, imali su susrete i sa različitim donosiocima odluka,

uključujući i: **Ranka Krivokapića**, predsjednika Skupštine Crne Gore; **Aleksandra Damjanovića**, predsjednika Odbora za ekonomiju, finansije i budžet u Skupštini Crne Gore, **Veska Garčevića**, nacionalnog koordinatora za pristupanje NATO savezu; **Genci Nimanbegua**, predsjednika Albanskog savjeta i poslanika FORCE u Skupštini Crne Gore. Dodatno, oni su se susreli sa visokim zvaničnicima Američke ambasade u Crnoj Gori, ali i sa predstavnicima stranih investitora koji vode neke od najvećih projekata u zemlji, zatim crnogorskih uspješnih preduzeća, umjetnika, medija i NVO sektora. Delegaciju American Marshall Memorial Fellowship-a za 2016. su činili: **Ajenai Clemonss**, rukovodeća partnerka u *The Policy Shop LLC* iz Vašingtona; **Jason Esteves**, advokat specijalista za korporativno i građansko pravo u *Equifax* u Atlanti; **Sean Gray-Lewis**, pomoćnik direktora u *Goldman Sachs Business Program* iz Detroita; **Tatewin Means**, državna tužiteljka u *Oglala Sioux Tribe* iz Južne Dakote; **Olivia Mendoza**, direktorka *Kancelarije za ekonomski razvoj i međunarodnu trgovinu* iz Kolorada i **Dilan Orr**, Šef Kancelarije za zapošljavanje osoba sa invaliditetom u *Ministarstvu rada SAD* iz Vašingtona.

O JEZICIMA I NACIONALIZMIMA

U Centru za građansko obrazovanje (CGO), je 21. i 22. aprila 2016. u dva debatna kruga „*Govori li svaki narod u Crnoj Gori drugim jezikom?*“ i „*Kakav je smisao povećanja jezičkih razlika?*“ završena prva od četiri regionalne ekspertske konferencije pod zajedničkim nazivom JEZICI I NACIONALIZMI, koje će tokom 2016. biti organizovane u Podgorici, Sarajevu, Beogradu i Splitu. Moderatorka debatnog kruga tokom obje večeri je bila prof. dr **Hanka Vajzović**, lingvistkinja i poslanica u Parlamentu BiH. Učesnici debate bili su književnik **Balša Brković**, **Bojan Glavašević**, doktorant na katedri za semiologiju Odsjeka za lingvistiku Filozofskog Fakulteta u Zagrebu, sociolingvistkinja prof. dr **Slavica Perović**, **Nađa Bobićić**, doktorantkinja kulturologije na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Beogradu, prof. dr **Rajka Glušica**, lingvistkinja i profesorka na Filozofskom fakultetu UCG, prof. dr **Josip Baotić** iz BiH. Na dvije debatne večeri prisustvalo je oko 100 zainteresovanih stručnjaka iz akademske zajednice, medija, NVO sektora, kulture, itd. Projekat „Jezici i nacionalizmi“ rezultat je dvogodišnje istraživačke misije i partnerskog djelovanja beogradskog Udruženja Krokodil, Udruge Kurs iz Splita, podgoričkog Centra za građansko obrazovanje (CGO) i PEN centra BIH iz Sarajeva. Podržali su ga Allianz Kulturstiftung i Forum ZFD.

STANJE U MEDIJIMA I MEDIJSKIM SLOBODAMA NA ZAPADNOM BALKANU

U Evropskom parlamentu je 21. aprila 2016. organizovano saslušanje o *stanju u medijima i medijskim slobodama na zapadnom Balkanu* u organizaciji ALDE grupe, na kojem je govorila i **Ana Vujošević**, koordinatorka EU programa u Centru za građansko obrazovanje (CGO). Ona se, tokom svog izlaganja, fokusirala na ključne karakteristike medijske scene u Crnoj Gori, probleme sa kojima se mediji suočavaju, ali i ukazala na značaj medija i nevladinog sektora za razvoj društva. Takođe, ona je predstavila i istraživanje CGO-a o prikrivenoj cenzuri medija i netransparentnosti u finansiranju medija iz javnih fondova. Vujošević je ocijenila da bi se unaprijeđenjem zakona i njihovom adekvatnom primjenom sprječilo miješanje vlasti u poslovanje i izvještavanje medija, čime bi došlo do oporavljanja medijske scene u Crnoj Gori.

HOMO EUROPEANUS – TRAINING FOR CITIZENS’ ACTIVATORS

U Skoplju je od 31. marta do 4. aprila 2016. održan trening o građanskom aktivizmu u okviru projekta Homo Europeanus, u kojem je Centar za građansko obrazovanje (CGO) partner, a vodi ga NVO Evropski dom iz Slavonskog broda (Hrvatska), kroz program *Europa za građane*. Tokom treninga, učesnici su predstavljali svoje organizacije i njihove aktivnosti, a zatim radili na kreiranju sopstvenih kampanja. Svaka od osmišljenih kampanja bi trebalo da bude sprovedena u državama iz kojih dolaze partneri, a sa ciljem da građane upoznaju sa građanskim aktivizmom i Evropskom unijom. Predstavnici CGO-a bili su: **Miloš Knežević**, koordinator omladinske grupe, **Mina Kalezić**, asistentkinja na programima i **Dina Abazović**, volonterka.

ELIAMEP I CGO RADE NA PRIJEDLOGU NOVOG SISTEMA EVALUACIJE ZA CRNOGORKE VISOKOŠKOLSKE USTANOVE

Centar za građansko obrazovanje (CGO), je u okviru projekta "Da samo znanje donosi zvanje!", koji realizuje u saradnji sa Helenskom fondacijom za evropsku i spoljnu politiku (ELIAMEP), organizovao niz sastanaka eksperata ELIAMEP-a - dr Dimitri Sotiroplosa i dr Ioannis Armakolasa - sa predstavnicima različitih obrazovnih institucija u Crnoj Gori. Sotiroplous, profesor na Univerzitetu u Atini i Armakolas, profesor na Univerzitetu Makedonija i rukovodilac Jugoistočnog programa u ELIAMEP-u, su se tokom dvodnevne posjete Crnoj Gori susreli sa predstavnicima Univerziteta Crne Gore, Univerziteta Mediteran, Univerziteta Donja Gorica, Savjeta za visoko obrazovanje, Ministarstva prosvjete, Savjeta za kvalifikacije, Studentskog parlamenta, MAPSS-a, kao i predstvincima pojedinih fakultetskih jedinica. Delegaciju ELIAMEP-a i CGO-a su, pored profesora Sotiroplousa i Armakolasa, činili Daliborka Uljarević, izvršna direktorka CGO-a i Mira Popović, saradnica na programima u CGO-u. Dio aktivnosti koje se sprovode u okviru projekta "Da samo znanje donosi zvanje" jeste i izrada prijedloga novog sistema evaluacije za fakultetske jedinice, katedre i pojedine programe visokoobrazovnih institucija u Crnoj Gori. Ovi sastanci su bili prilika da se grčki eksperti, koji imaju bogato iskustvo u ovoj oblasti u brojnim zemljama Evropske unije, upoznaju direktno sa izazovima u visokom obrazovanju u Crnoj Gori kad je riječ o primjeni zakonodavnog okvira, usklajivanja sa evropskim prostorom visokog obrazovanja, ali i drugim vezanim pitanjima. Na bazi proučenog materijala i ovih sastanaka, oni će pripremiti zajednički prijedlog ELIAMEP-a i CGO-a za unaprijeđenje sistema evaluacije kako na državnom, tako i na privatnim univerzitetima i time postaviti temelj za adekvatan način evaluacije rada profesora od strane studenata, kao i sistema eksterne i interne evaluacije akademskog osoblja i univerziteta kao cjeline. Projekat "Da samo znanje donosi zvanje" se realizuje uz podršku Delegacije EU u Crnoj Gori, uz sufinansiranje Komisije za raspodjelu dijela prihoda od igara na sreću i fondacije Heinrich Boll.

ODRŽANI INFORMATIVNI SASTANCI ZA NVO SA SJEVERA, JUGA I CENTRA CRNE GORE

Centar za građansko obrazovanje (CGO) je u okviru projekta "**Misli lokalno – Djeluj lokalno! – Borba protiv korupcije na lokalnom nivou**" 16, 18 i 20. maja 2016. održao informativne sesije za predstavnike lokalnih organizacija civilnog društva (OCD) i to u Kotoru, Beranama i Podgorici. Crnogorske OCD su imale priliku da se detaljno informišu o uslovima za konkurisanje u okviru poziva za dostavljanje projekata "**Misli lokalno – Djeluj lokalno! – Borba protiv korupcije na lokalnom nivou**" koji je otvoren početkom maja. Pored tehničkog dijela prezentacije, gdje su upoznati sa procedurama i iznosom sredstava koji će biti dostupan za projekte, OCD su informisane i o oblastima, temama i aktivnostima koje su prihvatljive za ovaj konkurs. Projekat "Misli lokalno – Djeluj lokalno! – Borba protiv korupcije na lokalnom nivou" ima za cilj da doprinese razvoju učešća civilnog društva u sprovođenju antikoruptivnih politika kroz monitoring, izvještavanje i nadgledanje aktivnosti na lokalnom nivou u Crnoj Gori. Projekat realizuje CGO, u saradnji sa NVO Bonum iz Pljevalja, NVO Inkubator iz Kotora i NVO Centar za istraživačko novinarstvo iz Podgorice, a podržava ga Evropska unija posredstvom Delegacije EU u Crnoj Gori kroz IPA 2015.

24 GODINE BEZ PRAVDE ZA RATNI ZLOČIN "DEPORTACIJE IZBJEGLICA"

Predstavnici Centra za građansko obrazovanje (CGO), Akcije za ljudska prava (HRA) i Centra za žensko i mirovno obrazovanje ANIMA, danas su, polaganjem cvijeća ispred Centra bezbjednosti Herceg-Novi, 27.maja 2016, odali počast stradalim žrtvama i obilježili 24 godine od kako je u Crnoj Gori izvršen ratni zločin protiv izbjeglih građana iz Bosne i Hercegovine, poznatiji kao "Deportacija izbjeglica". Sa ovog mjesta je većina izbjeglica u maju 1992. godine organizovano nezakonito deportovana u smrt. **Tamara Milaš**, saradnica na programima u CGO-u i portparolka Koalicije za REKOM za Crnu Goru je prilikom polaganja cvijeća ocijenila: "*Način na koji je ovaj slučaj procesuiran u crnogorskem pravosuđu nesumnjivo pokazao da crnogorsko pravosuđe još nema profesionalne hrabrosti da svoj posao radi u skladu sa zakonom, kao i da su suviše jaki politički uticaji koji spriječavaju rasvjetljavanje i adekvatno procesuiranje ratnih zločina. Štoviše, slučaj "Deportacija izbjeglica" je jedan od najvećih poraza crnogorskog pravosudnog sistema*", zaključila je Milaš.

PROŠIRENJE EU I BERLINSKI PROCES: KOJA JE ULOGA CIVILNOG DRUŠTVA?

Daliborka Uljarević, izvršna direktorka Centra za građansko obrazovanje (CGO), 26.maja 2016, govorila je na skupu koju je organizovao briselski Centar za evropsku politiku (EPC), u saradnji sa Evropskim fondom za Balkan, na temu *"Proširenje EU i Berlinski proces: Koja je uloga civilnog društva?"* Ovaj politički dijalog je organizovan u sjedištu Centra za evropsku politiku u Briselu a na njemu su pored izvršne direktorke CGO-a govorili i **Andris Kesteris**, glavni savjetnik za civilno društvo i medije u Generalnom direktoratu Evropske komisije za susjedstvo i pregovore o proširenju, **Niccolo Milanese**, predsedavajući Evropske alternative, **Dane Taleski**, istraživač iz Centra za jugoistočno-evropske studije na Univerzitetu u Gracu, **Igor Bandović**, viši programski menadžer Evropskog fonda za Balkan i **Corina Stratulat**, viša politička analitičarka iz Centra za evropsku politiku, koja je i moderirala raspravom. Na samitu zapadnog Balkana u Beču prošle godine, predstavnici organizacija civilnog društva (OCD) sa Balkana su, po prvi put, dobili mogućnost da se uključe u Berlinski proces i da predstave političke preporuke. Prateće inicijative, poput ovog skupa, nastoje da ojačaju kapacitete aktera civilnog društva u očekivanju predstojećeg Samita zapadnog Balkana koji će se održati u Parizu u julu ove godine, gde će postojati mogućnost da se čuje glas OCD u okviru Foruma civilnog društva. Stoga je i fokus ove diskusije bio na procjeni spremnosti civilnog društva za korišćenje mogućnosti koje nudi Berlinski proces, ali i na izazovima sa kojima se civilno društvo u region suočava. Skup je okupio oko 40 predstavnika Sayjeta Evropske unije, Evropskog parlamenta, Evropske komisije, diplomatskih misija pri EU, belgijskog Ministarstva vanjskih poslova, kao i uticajnih organizacija civilnog društva sa sjedištem u Briselu.

URUČENE DIPLOME POLAZNICIMA XXVII GENERACIJE ŠKOLE DEMOKRATIJE

U Podgorici su 13.juna 2016. svečano uručene diplome polaznicima XXVII generacije *Škole demokratije*, koju organizuje Centar za građansko obrazovanje (CGO) uz podršku fondacije Friedrich Ebert. Polaznicima koji su uspješno završili program diplome su uručili **Daliborka Uljarević**, izvršna direktorka CGO-a, i **prof. dr Radovan Radonjić**, voditelj Škole. *XXVII generaciju Škole demokratije* uspješno je završilo 30 polaznika iz čitave Crne Gore, uglavnom predstavnici/ce političkih partija, vladinih institucija, medija, NVO, studenata/kinja i drugih. Oni su, u okviru ovog programa, imali priliku da čuju predavanja uglednih domaćih i stranih profesora, predstavnika zakonodavne i izvršne vlasti, NVO sektora, novinara, nezavisnih institucija, diplomatskog kora, itd. Diplome su dobili: **Aldan Ramović, Aleksandar Bulatović, Aleksandra Dujović, Anka Odović, Belma Šestović, Bojan Ćuzović, Dejan Dragović, Dijana Mitrović, Dženana Kuč, Haris Banda, Ivica Vukčević, Jakša Vuković, Jelena Kontić, Jovan Dašić, Katarina Bošković, Ljiljana Milović, Marija Jovčić Stanković, Marko Bajčetić, Marko Korać, Mileva Jovović, Milica Joksimović, Milosava Cerović, Perko Mijatović, Petar Dabanović, Petar Josifović, Samira Resuljović, Samra Radončić, Selma Korać, Vladan Vlahović i Željko Stanković**. Kontinuirano interesovanje koje ovaj program prati od osnivanja, kao i činjenica da je ovo XXVII generacija, ohrabruju i pokazuju da u Crnoj Gori postoje oni građani i građanke koji su spremni da budu društveno angažovani i aktivni učesnici tekućih procesa, ali i da rade na sopstvenoj izgradnji kapaciteta. Ovaj program je ustanovljen 2003, a do sada ga je uspješno završilo 765 građana Crne Gore.

O LJUDSKIM PRAVIMA SA MLADIMA

Koordinator Omladinske grupe Centra za građansko obrazovanje (OG CGO), **Miloš Knežević**, 28.juna 2016, u Američkom uglu u KIC-u "Budo Tomović", sa predstvincima FLEX Alumni Montenegro, učesnicima/cama srednjoškolskog programa razmjene, održao radionicu o ljudskim pravima sa posebnim osvrtom na prava LGBT osoba. Radionica, organizovana po principu *discussion club-a*, bila je posvećena upoznavanju alumnista sa konceptom ljudskih prava, istorijatom i generacijama ljudskih prava, pri čemu se osvrnuo i na pitanja diskriminacije marginalizovanih grupa, multikulturalizma i tolerancije u Crnoj Gori a posebno još uvijek izrazito teškog položaja osoba drugačije seksualne orijentacije u crnogorskom društvu. Na radionici je učestvovalo 20 predstavnika/ca FLEX Alumni Montenegro. Ranije je, 13.maja 2016. Knežević bio gost Đačkog parlamenta gimnazije „25. Maj“ u Tuzima gdje je održao radionicu o ulozi đakih parlamenata i volonterskih klubova u prevenciji vršnjačkog nasilja za učenike i nastavnike ove škole. Radionica je bila posvećena unaprijeđenja znanja učenika o tome što ova vrsta nasilja predstavlja, kako nastaje, kako se manifestuje, koje su posljedice, kako ga prepoznati i zauzeti aktivan stav u borbi protiv ovog vida nasilja kroz vršnjačku edukaciju, djelovanje kroz đačke parlamente i volonterske klubove, mehanizme zaštite i prijavljivanja konkretnih slučajeva svojim nastavnicima i školskim službama. Ta radionica je okupila 30-tak učesnik i njihovih profesora, a to je drugi događaj te vrste organizovan na inicijativu **Damira Suljevića**, predstavnika Đačkog parlamenta gimnazije „25. maj“ i bivšeg učesnika Škole ljudskih prava u organizaciji CGO-a, a uz podršku uprave gimnazije u Tuzima.

GO FOR GREEN-GO SHORT FILM!

CEE web for Biodiversity is hosting the 2016 edition of their annual Short Film Competition and seeking for films focused on agriculture, circular economy and the benefits of Europe's nature. The organisers of Green-Go Short Film Contest are waiting for attention grabbing short films focused on agriculture, circular economy and the benefits of Europe's nature. The purpose is to find films that raise awareness about specific problem or show a solution. Make a film in the following three themes that has a high impact on citizens and decision makers and calls them to act so our world becomes a better place to live.

You can participate in these categories:

- » Small is beautiful – Make a film about issues caused by intensive agriculture or small-scale farming solutions
- » Round'n'round – Shoot a film and raise your voice for the sustainable use of our planets resources and benefits of circular economy
- » Act naturally! – Make your stance for European nature

Open for all young creative people interested in making short movies preferably between 60 and 90 seconds, focused on agriculture, circular economy and the benefits of Europe's nature.

Deadline: 31 October 2016

For more information, please visit: <http://greengofest.eu/>.

BARCELONA WORKSHOP ON REGIONAL AND URBAN ECONOMICS

AQR-IREA is pleased to announce the 2016 Barcelona Workshop on Regional and Urban Economics, to be held in Barcelona on October 27-28, 2016. The workshop will be focused on innovation and the spatial diffusion of knowledge with emphasis in collaboration networks. Its aim is to bring together researchers in urban and regional economics who are working in topics where the broad concept of the geography of innovation plays a fundamental role.

Particular attention will be paid to papers dealing with the mechanisms and actors of knowledge diffusion (knowledge spillovers, networks, technological collaboration, and knowledge relatedness). Although the Workshop will focus on empirical papers, theoretical studies are also welcome.

Travel and accommodation costs for presenters of accepted papers will be covered by the organizers.

Deadline: 9 September 2016.

For more information, please visit: <https://workshop2016aqr.wordpress.com/call/>.

INTERNATIONAL STUDENT CONFERENCE IN SKOPJE

Having two successful student conferences from the previous two years, the Faculty of Economics and Administrative Sciences at International Balkan University in Skopje is delighted to announce its 3rd student congress that will be held in Skopje, Macedonia. The main theme of the student conference will be “Contemporary Leadership-Challenges and Opportunities”. The purpose of the congress is to gather 50 international and a number of domestic students that are going to present and discuss the contemporary issues of today and share their researches and knowledge related to a variety of topics offered by our three faculties.

Some of the given topics to write a research paper are:

- » Leaders of Today versus Leaders of Tomorrow – Comparison of Examples from the Leaders from the Past with the Leaders of the Future;
- » Political Leadership – Comparison of Types, Styles and Approaches;
- » Systematic Approach to Transformational Leadership;
- » Leadership Management – Team Building, Gender Differences, Cultural Diversity and Ethics.

Deadline: 20 August 2016.

For more information, please visit: <http://www.ibu.edu.mk/isc/>.

INTERNATIONAL CONFERENCE DEVELOPMENT AND DEMOCRACY

The International Conference Development and Democracy is a leading event on development cooperation in the region. Through stirring the wider professional and academic debate, the conference addresses the most pressing current global challenges and facilitates discussion on innovative approaches in the global efforts to Leave No One Behind. Root causes of poverty and instability in the world need to be addressed if we are to successfully deliver on the SDGs and ambitious 2030 Agenda. Academic and non-academic contributions are invited in a wide range of topics underlying issues associated with development cooperation.

Deadline for full paper submission: 8 September 2016, and registration of those, who are wishing to present a paper, is available until 30 August 2016.

For more information, please visit: http://www.nadaciapontis.sk/data/files/DDA%20konferencia/D&D_2016_Call_for_Papers_final.pdf

CHALLENGE FUTURE: MARKETPLACE FOR YOUR CREATIVE & INNOVATIVE GOODIES

C:F Marketplace emerges as a movement, to create a space for the best creative minds – artists, designers, authors, illustrators, craftsman, innovators or entrepreneurs. A place to connect, share ideas and grow a new vibrant network. It offers you the opportunity to become a real celebrity and engage your work with a community of more than 36,000 youths across the world.

In particular, they:

1. *Featured article on www.challengefuture.org about your work* (the review being prepared from the creative fingers of our very best writers);
2. *Conduct a short interview with you* (tell your story, how did you start, what inspires your work, what stimulates you to do your art or business);
3. *Promotion and dissemination of your work to our huge family across the world* (to more than 36,000 members registered on the challenge: Future platform, to more than 10,000 followers on our Facebook, Twitter and LinkedIn channels).

Eligibility: artists, designers, authors, illustrators, craftsman, innovators or entrepreneurs. Applicants must be registered members of the C:F platform.

The admissions to the C:F marketplace are accepted on a rolling basis. First 5 to 10 most successful applicants will be selected until 31 August 2016. Next roll will follow in autumn.

For more information please visit the official website.